

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma

Alina Kolppanen
Maaria Kontiainen

“SIINÄ VAIHEESSA SE LASTENSUOJELU TULEE SIT
SELVITTÄMÄÄN SITÄ ASIAA.” – KARTOITUS
LASTENSUOJELUTARPEEN SELVITYKSEEN JOHTAVISTA
SYISTÄ

Opinnäytetyö
Marraskuu 2017

OPINNÄYTETYÖ
Marraskuu 2017
Sosiaalialan koulutusohjelma

Tikkarinne 9
80220 JOENSUU
(013) 260 600

Tekijä(t)
Alina Kolppanen, Maaria Kontiainen

Nimeke
"Siinä vaiheessa se lastensuojelu tulee sit selvittämään sitä asiaa." – Kartoitus lastensuojelutarpeen selvitykseen johtavista syistä
Toimeksiantaja
Siun sote - Pohjois-Karjalan sosiaali- ja terveystalvelujen kuntayhtymä

Tiivistelmä

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, mitkä tekijät lastensuojeluilmoituksessa johtavat lastensuojelutarpeen selvitykseen. Työn toimeksiantaja oli Pohjois-Karjalan sosiaali- ja terveystalvelujen kuntayhtymä eli Siun sote. Tämä opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena ja tutkimusmenetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Opinnäytetyöhön haastateltiin Joensuun alueen lastensuojelun työntekijöitä. Tutkimuksen aineiston analysoinnissa käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysia.

Opinnäytetyön tulosten mukaan ilmeni, että lastensuojelutarpeen selvityksen tekemisen kynnyks on asetettu matalaksi. Jokainen ilmoitus arvioidaan tilannekohtaisesti. Tulosten perusteella lastensuojeluilmoituksista ei voida tehdä suoraviivaista jakoa siitä, mitkä ilmoitukset johtavat lastensuojelutarpeen selvitykseen ja mitkä puolestaan eivät. Opinnäytetyön tulokset on esitetty ilmoitusten aihepiireittäin.

Jatkotutkimuksena olisi mielenkiintoista selvittää uutta määrällistä tilastoa ilmoitusten aihepiireistä ja tekijöistä, kuten millaisista asioista ilmoituksia tehdään eniten ja missä suhteessa ilmoituksen tekijät ovat yksityisiä henkilöitä ja viranomaistahoja.

Kieli
suomi

Sivuja 48
Liitteet 8
Liitesivumäärä 10

Asiasanat

lastensuojelu, lastensuojeluilmoitus, lastensuojelun alkuarviointi, lastensuojelutarpeen selvitys

THESIS
November 2017
Degree Programme in Social Services

Tikkarinne 9
80220 JOENSUU
FINLAND
+358 13 260 600

Author (s)
Alina Kolppanen, Maaria Kontiainen

Title
"And that's when they come and check out the situation." – Mapping the Reasons that Lead to Investigation of the Need for Child Welfare Measures
Commissioned by
Siun Sote, North Karelia Health and Social Services Consortium

Abstract

The purpose of this thesis is to map out the factors in a child welfare notification that lead to investigation of the need for child welfare measures. This study is commissioned by Siun Sote, North Karelia Health and Social Services Consortium. The thesis is a qualitative research, and a semi-structured interview was used as a research method. The interviewed participants are Joensuu area social workers. The gathered materials were analysed by use of data-based content analysis.

The results of the thesis reveal that the threshold for investigating the need for child welfare services has been set low. Each of the families' individual situations is taken into consideration when handling submitted child welfare notifications. According to the results, it is not possible to make a clear distinction between the notifications that lead to investigating the need for child welfare measures and the ones that do not. The study results are presented in a categorisation that is based on the topics of submitted child welfare notifications.

In a further study, it would be interesting to inspect quantitative statistics about the topics and factors of the notifications submitted to social workers. A follow-up research could answer to questions such as what factors are the most common reasons for notification submissions and what is the submission ratio between private persons and authorities.

Language

Finnish

Pages 48

Appendices 8

Pages of Appendices 10

Keywords

child welfare service, child welfare notification, assessing the need for child welfare, investigation of the need for child welfare measures

Sisältö

1	Johdanto	5
2	Lastensuojelun periaatteet	6
2.1	Lasten oikeuksien yleissopimus	6
2.2	Lastensuojelu Suomessa	6
3	Lapsen edun eri näkökulmat	8
3.1	Lastensuojelupoliittiset perspektiivit	8
3.2	Haasteet lapsen edun toteutumisessa	9
4	Lastensuojeluilmoitus	10
4.1	Lastensuojeluilmoituksen tekeminen, ilmoitusvelvollisuus ja yhteydenotto tuen tarpeen arvioimiseksi	10
4.2	Ennakollinen lastensuojeluilmoitus	12
4.3	Lastensuojeluilmoitusten rekisteröinti	14
4.4	Lastensuojeluilmoitusten tilastoja 2008–2015	14
5	Lastensuojelutarpeen selvitykseen johtavat asiat	16
5.1	Lastensuojeluasian vireille tulo ja lastensuojeluilmoitusten tekijät	16
5.2	Lastensuojelun alkuarvioinnin malleja	17
5.2.1	Lastensuojelun alkuarvioinnin ja päivityksen malli "Ahma"	17
5.2.2	Vastaanottotyöryhmät	18
5.3	Lastensuojelutarpeen selvitykseen johtavat tekijät	19
6	Lastensuojelutarpeen selvittäminen	20
6.1	Palvelutarpeen arviointi ja lastensuojelutarpeen selvitys	20
6.2	Lastensuojelun asiakkuuden alkaminen	22
7	Aiempiä tutkimuksia	22
8	Opinnäytetyön tavoite ja tarkoitus	23
9	Opinnäytetyön toteutus ja menetelmälliset valinnat	24
9.1	Toimeksiantajan esittely	24
9.2	Laadullinen tutkimus	24
9.3	Fokusryhmähaastattelu	25
9.4	Teemahaastattelu	26
9.5	Aineiston analysointi	28
10	Tulokset	30
10.1	Päihteet	30
10.2	Asumiseen liittyvät tekijät	32
10.3	Lapsen tai vanhemman fyysinen tai psyykinen vointi	33
10.4	Väkivalta perheessä tai lapsen väkivaltainen käytös	34
10.5	Vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus ja kasvatustavat	35
10.6	Huoltoriidat	36
10.7	Vanhemman vankeusrangaistus	37
10.8	Lapsen kaveri- ja seurustelusuhteet	38
11	Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset	39
12	Pohdinta	41
12.1	Luotettavuus ja eettisyys	42
12.2	Opinnäytetyöprosessi	44
12.3	Jatkotutkimus- ja kehittämisideat	45
	Lähteet	46

1 Johdanto

Lastensuojeluilmoitusten määrä on kasvanut paljon. Vuonna 2008 lastensuojeluilmoituksia tehtiin 76 007 kappaletta, kun vuonna 2015 ilmoitusten määrä oli 114 789 kappaletta (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2009, 2016). Ilmoitusten määrä on kasvanut vuonna 2008 voimaan tulleen uuden lastensuojelulain jälkeen, jossa ilmoituskynnystä lastensuojeluilmoituksen tekemiseen madallettiin ja ilmoitusvelvollisuuden piiriä laajennettiin. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013, 34).

Joensuun kantakaupungin alueella ja itäisellä alueella lastensuojeluilmoitukset ohjautuvat erilliselle vastaanottotiimille, joka arvioi ilmoitusten kiireellisyyden sekä tekee päätöksen tehdäanko lastensuojelutarpeen selvitys. Tässä opinnäytetyössämme selvitimme sitä, millaiset asiat lastensuojeluilmoituksessa johtavat lastensuojelutarpeen selvitykseen.

Opinnäytetyön tietoperustassa käsittelemme lastensuojelun periaatteita YK:n lasten oikeuksien yleissopimuksen ja lastensuojelulain kautta, perehdymme lapsen etuun ja sen eri näkökulmiin sekä siihen mikä on lastensuojeluilmoitus ja mihin se johtaa. Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena, jossa tutkimusmenetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Saatu aineisto analysoitiin aineistolähtöistä sisällönanalyysia käyttäen.

Opinnäytetyön tulokset on esitetty kahdeksana eri teema-alueena, joita ovat päihteet, asumiseen liittyvät tekijät, lapsen tai vanhemman fyysinen tai psyykinen vointi, väkivalta perheessä tai lapsen väkivaltainen käytös, vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus ja kasvatustavat, huoltoriidat, vanhemman vankeusrangaistus ja lapsen kaveri- ja seurustelusuhteet.

2 Lastensuojelun periaatteet

2.1 Lasten oikeuksien yleissopimus

Suomalainen lastensuojelu ja lastensuojelulaki pohjautuvat YK:n Lapsen oikeuksien yleissopimukseen. Suomessa se astui voimaan 1991, ja sopimus koskee jokaista alle 18-vuotiasta ja se takaa tasavertaiset oikeudet jokaiselle lapselle iästä, sukupuolesta, etnisyydestä, kielestä, uskonnosta, vammasta tai erityispiirteestä riippumatta. YK:n Lapsen oikeuksien yleissopimus määrittää, että lapsen edun on oltava ensisijainen arvo kaikissa lasta koskevissa päätöksissä. Yleissopimus korostaa vanhempien vastuuta kasvatuksessa ja sitä, että lapsella on oikeus elää vanhempiensa kanssa, mikäli se on lapsen edun mukaista. Yhteiskunnalla on velvollisuus tukea vanhempia heidän kasvatustehtävässään. Mikäli lapsi asuu erossa vanhemmistaan, on hänellä kuitenkin oikeus pitää säännöllisesti yhteyttä kumpaankin vanhempaansa, ellei lapsen edun toteutuminen sitä estä. Vanhemmistaan erossa elävällä lapsella, joka ei pysty asumaan perheensä kanssa, on oikeus valtion antamaan erityiseen tukeen ja suojeluun. (YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1991, 2 §, 3§, 4§, 9§, 18§, 20§.)

Lapsen oikeuksien yleissopimus tukee lapsen oikeutta osallisuuteen ja edellyttää, että lasta kuullaan hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti kaikissa häntä koskevissa asioissa. Lapsella on oikeus yksityisyyteen ja lasta on suojeltava mm. väkivallalta, laiminlyönniltä, huonolta kohtelulta ja kaikelta hyväksikäytöltä. Lapsella on oikeus sosiaaliturvaan ja riittävään elintasoon, kuten ravintoon, vaatetukseen ja asumiseen. Lapsella on oikeus lepoon ja leikkiin, ja valtion on mahdollistettava yhtäläiset mahdollisuudet kulttuuri-, virkistys-, ja vapaa-ajan toimintoihin. (YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1991, 12 §, 16 §, 19§, 27§, 31§, 36 §.)

2.2 Lastensuojelu Suomessa

Lastensuojelu Suomessa perustuu lastensuojelulakiin, joka puolestaan toteuttaa YK:n Lapsen oikeuksien sopimusta. Lastensuojelun tarkoitus on turvata lapsen

kehitystä ja terveyttä sekä poistaa niitä vaarantavia tekijöitä. Lastensuojelu on lapsi- ja perhelähtöistä työtä, jossa avun kesto vaihtelee tilanteiden mukaan lyhyestä tilapäisestä avusta koko lapsuuden kestäviin toimenpiteisiin. (Bardy 2013, 71, 73.) Kuten YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksessakin (1991, 5 §, 18 §) on määritely, että vastuu ja velvollisuus lapsen kasvatuksesta ja turvallisesta kehityksestä on ensisijaisesti lapsen vanhemmilla tai tapauksesta riippuen huoltajilla. Myös Lastensuojelulaissa (417/2007, 2 §) todetaan samoin, että vastuu lapsen hyvinvoinnista on lapsen vanhemmilla tai muilla huoltajilla, mutta lastensuojelun ja lasten ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten on tuettava vanhempia ja huoltajia tässä kasvatustehtävässä. (Lastensuojelulaki 417/2007, 3 §, 3a §; Rätty 2015, 4.)

Lastensuojelu voidaan jakaa ehkäisevään lastensuojeluun ja lapsi- ja perhekoh- taiseen lastensuojeluun. Ehkäisevää lastensuojelutyötä on kaikki työ mitä kunta järjestää lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi. Tällaista lasten kasvua tur- vaavaa ja edistävää ja vanhemmuutta tukevaa työtä tehdään esimerkiksi opetuk- sessa, nuorisotyössä, päivähoidossa, äitiys- ja lastenneuvolassa. Lapsi- ja per- hekohtaista lastensuojelua toteutetaan lastensuojelun asiakkuudessa. (Lastensuojelulaki 417/2007, 3 §, 3a §; Rätty 2015, 4.)

Lastensuojelussa edistetään lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia, huomioi- daan ensisijaisesti lapsen etu, toimitaan mahdollisimman hienovaraisesti, käyte- tään ensisijaisesti avohuollon tukitoimenpiteitä, järjestetään sijaishuolto viivytyk- settä ja tavoitteena on perheen jälleenyhdistäminen. Nämä ovat keskeisimpiä lastensuojelua ohjaavia periaatteita ja ne on määritelly lastensuojelulain (417/2007) 4 §:ssä. (Araneva 2016, 173–180, Lastensuojelulaki 417/2007, 4 §.)

Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan (63/1999, 8 artikla) jokaisella on oi- keus yksityis-, perhe-elämän, kodin ja kirjeenvaihtonsa kunnioitukseen. Viran- omaiset eivät voi puuttua tähän oikeuteen, paitsi jos laki sen sallii ja ellei se ole välttämätöntä esimerkiksi rikollisuuden estämiseksi, terveyden ja moraalin suo- jaamiseksi tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi. (Eu- roopan ihmisoikeussopimus 63/1999, 8 artikla.) Artikla on lastensuojelun kan- nalta merkittävä, sillä lastensuojelun toimenpitein voidaan puuttua perheen

elämään. Puuttumisen on kuitenkin aina perustuttava lapsen etuun (Hallituksen esitys 252/2006).

Lapsen edun huomioinen tarkoittaa, että kaikissa lapseen liittyissä ja koskevissa päätöksissä lastensuojelun työntekijöiden on arvioitava, mikä on lapsen elämäntilanteen kannalta parhain ratkaisu. Lastensuojelulakiin on säädetty lista asioista, johon sosiaalityöntekijän on kiinnitettävä huomioita arvioidessaan toteutuuko lapsen etu. Lapsen edun kannalta on esimerkiksi turvattava lapselle läheisten ja jatkuvien ihmissuhteiden säilyminen ja miten lapsen kulttuurista, kielellistä ja uskonnollista taustaa voidaan tukea. (Lastensuojelun keskusliitto 2017.)

3 Lapsen edun eri näkökulmat

3.1 Lastensuojelupoliittiset perspektiivit

Lorraine Fox Harding on määritellyt neljä eri lastensuojelupoliittista perspektiiviä. Näitä perspektiivejä ovat minimalistinen perspektiivi, valtiopaternalistinen perspektiivi, biologisten vanhempien oikeuksien perspektiivi ja lasten oikeuksien ja vapauksien perspektiivi. Näiden neljän perspektiivien näkemykset lapsen edusta ja sen toteuttamisen ehdoista ovat osittain yhteneviä ja osittain erilaisia. Lapsen ja vanhemman välisen suhteen lisäksi ne liittyvät myös perheen ja valtion välisiin suhteisiin. (Fox Harding 1991, Rantalaihon 1993, 107–108 mukaan.)

Minimalistinen perspektiivi korostaa perheen merkitystä ja pitää valtion roolin minimaalisena suhteessa perheisiin. Minimalistisessa perspektiivissä valtio kunnioittaa perheiden autonomiaa ja puuttuu perheen elämään ainoastaan äärimmäisissä tapauksissa, sillä lapsen ja vanhempien väliseen suhteeseen puuttumisen katsotaan olevan haitallista lapsen kehitykselle. (Fox Harding, Rantalaihon 1993, 108 mukaan.)

Valtiopaternalistisessa perspektiivissä valtiolla on laaja oikeus puuttua perheen elämään lasten suojelemiseksi vanhempien huonolta kohtelulta. Tässä perspektiivissä lapset nähdään haavoittuvina ja riippuvaisina, jotka fyysisen huolenpidon ohella tarvitsevat myös rakkautta ja turvallisuutta. Vanhemman oikeudet ovat velvollisuuden tuomia oikeuksia, eli ne ovat aina suhteessa lapsen tarpeisiin vastaamiseen. Mikäli perheet laiminlyövät kasvatus- ja hoitovastuutaan, on valtion oikeus ja velvollisuus puuttua asiaan. (Fox Harding, Rantalaihon 1993, 108–109 mukaan.)

Biologisten vanhempien oikeuksien perspektiivissä puolustetaan biologisten vanhempien oikeuksia omaan perheeseen ja lapseen. Tässä perspektiivissä korostetaan biologisten siteiden merkitystä ja tästä poikkeaminen esimerkiksi adoptiossa ja sijaishuollossa nähdään leimaavana ja vaikuttavan kielteisesti sekä lapseen että vanhempiin. Biologisten vanhempien oikeuksien perspektiivissä vanhempia ei nähdä ainoastaan lastensa hyvinvoinnin toteuttamisen välineinä. (Fox Harding, Rantalaiho 1993, 110–111 mukaan.)

Lasten oikeuksien ja vapauksien perspektiivissä lapset nähdään omina itsenäisinä olentoinaan, joilla on oikeus autonomiaan kuten aikuisilla. Lasten oikeuksien ja vapauden perspektiivissä valtion ja aikuisten suuntaama lasten holhoaminen ja kontrolli kyseenalaistetaan, samoin kuin vanhempien oikeuksien itsestänselvyyttä. Aikuiset eivät kohtele lapsia hyvin, esimerkkinä pahoinpitelyt ja laiminlyönnit. Lapset nähdään kykenevinä toimimaan ja tekemään valintoja. (Fox Harding 1991, Rantalaihon 1993, 111–112 mukaan.)

3.2 Haasteet lapsen edun toteutumisessa

Lapsen edun määrittäminen on haastavaa, sillä eri ihmisillä on monia eri käsityksiä siitä, mikä on lapselle hyväksi. Lapsen mielipide ja näkemykset ovat tärkeä asia, kun lapsen edun mukaisia ratkaisuja punnitaan, mutta lapsen etu ei välttämättä tarkoita sitä, että päätökset tehtäisiin, miten lapsi itse tai vanhempansa haluaisivat. Lastensuojelun työntekijät joutuvat tekemään myös päätöksiä jotka

poikkeavat vanhempien tai lapsen näkemyksistä. Työntekijä arvioi lapsen etua lain mukaan. (Lastensuojelun keskusliitto 2017.)

Lapsen edun toteuttamisessa suurimmat haasteet johtavat siitä, mitä tämän edun toteuttamisesta seuraa eri osapuolille, eli lapselle ja hänen vanhemmalleen. Lapsen etua suojellessa yhteiskunta tuo ilmi omaa eettisyyttään, oikeuttamalla ja edistämällä heikomman edun suojelemista. Se pitää yllä myös yhteiskunnan moraalialia, mutta myös kansalaisten ohjaamista, kasvattamista ja valvontaa. Lapsen hoidon ja kasvatuksen yhteiskunnallistuminen on ammatillistumisen kautta lisännyt kasvatukseen liittyviä vaatimuksia. Ammatillistumisen kautta perheet ovat myös altistuneet erilaisille interventioille. Sosiaalityöntekijä voi ryhtyä arvioimaan lapsen etua, vaikka kukaan arvioinnin kohteista ei olisi sitä pyytänyt, vaan esimerkiksi koulu tai päiväkotii on ollut huolissaan. Sosiaalityöntekijän intervention myötä perheen yksityisyyteen joudutaan puuttumaan, mutta se tehdään lapsen edun nimissä, kunnioittaen lapsen ihmisyyttä ja ihmisarvoa. (Rantalaiho 1993, 112–114.)

4 Lastensuojeluilmoitus

4.1 Lastensuojeluilmoituksen tekeminen, ilmoitusvelvollisuus ja yhteydenotto tuen tarpeen arvioimiseksi

Lastensuojeluilmoitus on ilmoitus, joka tehdään lastensuojelun työntekijälle, kun ollaan huolissaan lapsen hyvinvoinnista. Ilmoituksen voi tehdä kuka tahansa, joka on huolissaan tietyn lapsen tai perheen tilanteesta. (Lastensuojelun Keskusliitto 2017; Siun sote 2017.)

Lastensuojelulaki ei yksilöi tai määrittele tarkkaan sellaisia tilanteita, milloin lastensuojeluilmoitus on tehtävä. Lastensuojeluilmoitus on aina ilmoituksen tekijän subjektiivinen arvio siitä, että lapsen hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käytös edellyttävät lastensuojelutarpeen selvittämistä. (Räty 2015, 224–226, 236.)

Lastensuojeluilmoituksen voi tehdä suullisesti tai kirjallisesti. Suullinen ilmoitus tarkoittaa, että se voidaan tehdä puhelimitse tai käydä tapaamassa lastensuojelun työntekijää. Kirjallinen ilmoitus on esimerkiksi täytetty lomake tai muu kirjallinen yhteydenotto. Mikäli ilmoittaja ei kerro puhelussa tai kirjallisessa ilmoituksessa nimeään, ilmoitus jää anonymiksi. Muulla tavoin sitä ei voi salata, sillä asianosaisella on oikeus saada tieto ilmoituksen sisällöstä ja ilmoittajasta, jos se on tiedossa. (Räty 2015, 236–239.)

Vanha lastensuojelulaki (683/1983, 40 §) edellytti ilmoituksen tekijältä arvioita siitä, että ilmoituksen kohteena oleva lapsi on ilmeisen lastensuojelun palvelujen tarpeessa. Nykyisessä lastensuojelulaissa (417/2007, 25 §) ilmoituksen tekijän arvio siitä, että lapsi tarvitsee lastensuojelun tarpeen selvittämistä, riittää. Muille kuin lastensuojelun ammattilaisille sen arvioiminen, onko lapsi ilmeisen lastensuojelun tarpeessa, oli vaikeaa ja sen vuoksi vanhan lain sanamuotoa ehdotettiin muutettavaksi. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2006, 42.)

Joillakin tahoilla on velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus. Näitä ovat sosiaali- ja terveydenhuolto tai lasten päivähoido, opetustoimi, nuorisotoimi, poliisitoimi, Rikosseuraamuslaitos, palo- ja pelastustoimi, sosiaalipalvelujen, lasten päivähoidon tai terveydenhuollon palvelujen tuottaja, opetuksen tai koulutuksen järjestäjä, seurakunta tai muu uskonnollinen yhdyskunta, vastaanottokeskus tai järjestelykeskus, hätäkeskustoimintaa harjoittava yksikkö, koululaisten aamu- tai iltapäivätoimintaa harjoittava yksikkö, Tulli, rajavartiolaitos, ulosottoviranomainen ja Kansaneläkelaitos. Näiden tahojen palveluksessa oleva, itsenäisenä ammatinharjoittajana toimiva, luottamustoimessa tai toimeksiantosuhteessa olevilla henkilöillä on velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus, jos he tehtävässään saavat tietää lapsesta, jonka kehitystä vaarantavat olosuhteet, hoidon ja huolenpidon tarve tai oma käyttäytyminen edellyttävät lastensuojelun tarpeen selvittämistä. (Lastensuojelulaki 417/2007, 25§.) Ilmoitusvelvollisuuden tavoitteena ja tarkoituksena on havaita lapsiin kohdistuvia laiminlyöntejä, vaaroja, heitteillejätettyjä ja muita vastaavanlaisia tilanteita mahdollisimman varhaisessa vaiheessa (Hallituksen esitys 252/2006).

Lastensuojelulain 25 §:ssä säädetty ilmoitusvelvollisuus voidaan toteuttaa sosiaalihuoltolain 35 §:n mukaisena yhteydenottona, tuen tarpeen arvioimiseksi. Tällöin yhteydenotto tehdään yhdessä lapsen tai hänen vanhempansa kanssa viipymättä ja salassapitosäännösten estämättä. Lastensuojelulain 25 §:n 1 momentissa määritelty ilmoitusvelvollinen henkilö ilmoittaa yhteydenottoon johtaneet syyt, jolloin erillistä lastensuojeluilmoitusta ei tarvitse tehdä. (Lastensuojelulaki 417/2007, 25 b §; Araneva, 77.)

Mikäli lapsi tai lapsen vanhempi kieltäytyy sosiaalihuoltolain mukaisesta yhteydenotosta, mutta on ilmeistä, että hän on kykenemätön huolehtimaan terveydestään, huolenpidostaan tai turvallisuudestaan ja tilanne ei ole lapsen edun mukainen, tulee sosiaalihuoltolain 35 §:n määrittelemän ilmoitusvelvollisen olla viipymättä yhteydessä sosiaalihuollosta vastaavaan viranomaiseen. (Sosiaalihuoltolaki 1304/2014, 35 §).

4.2 Ennakollinen lastensuojeluilmoitus

Ennakollinen lastensuojeluilmoitus on ilmoitus, joka tehdään ennen lapsen syntymää, jos on perusteltu syy epäillä perheen tarvitsevan lastensuojelun tukitoimia synnytyksen jälkeen. Ennakollinen lastensuojeluilmoitus voidaan tehdä jos on perusteltu erisyisyys. Syitä ovat vanhemman tai vanhempien vakava mielenterveyden häiriö, vapausrangaistus tai äidin tai isän päihdeongelma. Ennakollinen lastensuojeluilmoitus mahdollistaa, että perheen kanssa voidaan suunnitella tarvittavat palvelut ajoissa ennen lapsen syntymää. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017).

Ennakollinen lastensuojeluilmoitus tehdään, jos on ilmeistä, että lapsi tulisi tarvitsemaan lastensuojelun tukitoimia heti syntymänsä jälkeen. Ilmoituksen voi tehdä kuka vain, ja ilmoitusvelvollisia ovat kaikki ne ilmoitusvelvolliset, joilla on velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus, salassapitosäännösten estämättä. (Lastensuojelulaki 417/2007, 25c §; Rätty 2015, 248–249.)

Ennakollisen lastensuojeluilmoituksen kynnyks on kuitenkin korkeampi, kuin varsinaisen lastensuojeluilmoituksen. Ennakollisen lastensuojeluilmoituksen edellytyksenä on, että ilmoittajalla on perusteltu syy epäillä syntyvän lapsen tarvitsevan lastensuojelun tukitoimia. Tällaisia perusteltuja syitä voi olla ilmoittajan varma tieto esimerkiksi odottavan äidin vapausrangaistuksesta tai mielenterveys- tai päihdeongelmasta. (Räty 2015, 248–249; Lastensuojelulaki 417/2007, 25c §.)

Nyrhinen (2016) kirjoittaa varsinaisen lastensuojeluilmoituksen ja ennakollisen lastensuojeluilmoituksen eroista. Varsinaisen lastensuojeluilmoituksen voivat tehdä myös muut henkilöt salassapitosäännösten estämättä, mutta säännöstä ei ole sisällytetty ennakolliseen lastensuojeluilmoitukseen. Näin on pyritty estämään ilmoitukset niiden yksityishenkilöiden osalta, joilla ei ole riittävää ammatillista kykyä arvioida odottavan äidin ja perheen elämäntilannetta tai tarvittavia lastensuojelun toimenpiteitä lapsen syntymän jälkeen.(Nyrhinen 2016, 112).

Vuonna 2015 voimaan tulleen, uudistetun sosiaalihoitolain mukaan raskaana olevalla henkilöllä on oikeus saada välittömästi riittävät päihdeettömyyttä tukevat sosiaalihuollon palvelut. Palvelujen saamisen edellytyksenä on, että henkilö itse hakeutuu palvelujen piiriin. Sosiaalihoitolaissa on määritelty, että ammattihenkilö voi olla yhteydessä sosiaalihooltoon asiakkaan suostumuksella, jotta arvio palvelujen tarpeista saataisiin tehtyä. (Nyrhinen 2016, 112–113; Sosiaalihoitolaki 1301/2014, 35§.)

Ennakollisen lastensuojeluilmoituksen avulla pyritään turvaamaan riittävät tukitoimet odottavalle äidille ja syntymättömän lapsen perheelle jo odotusaikana. Lapsen syntymän jälkeen tehdään tarvittaessa varsinainen lastensuojeluilmoitus. Kummallakin ilmoituksen tarkoitus on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvu-ympäristöön, tasapuoliseen ja monipuoliseen kehitykseen. Sosiaaliviranomainen arvioi ennakollisen lastensuojeluilmoituksen kiireellisyyttä ja sen myötä ilmoituksen kohteen muiden sosiaalipalveluiden tarvetta. Tällaisia kiireellisiä palveluita voivat olla esimerkiksi mielenterveys- ja päihdepalveluihin ohjaus, asumisen järjestäminen tai kiireellisen toimeentulotuen myöntäminen. (Räty 2015, 248–249; Lastensuojelulaki 417/2007, 25c §.)

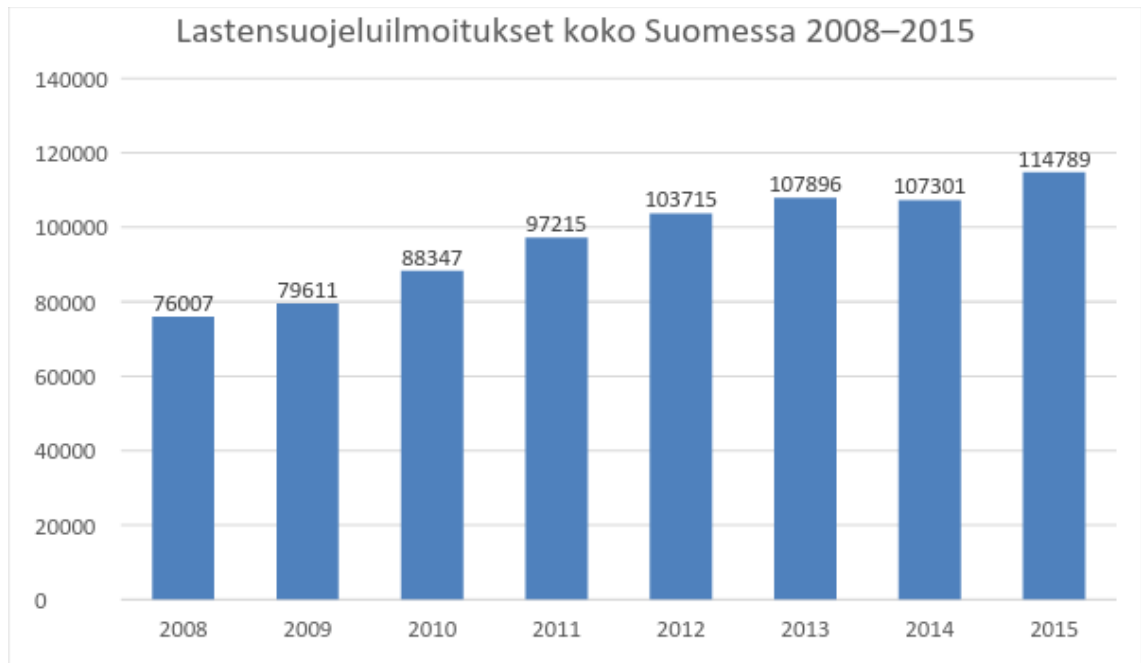
4.3 Lastensuojeluilmoitusten rekisteröinti

Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen tehtävänä on pitää rekisteriä tulleista lastensuojeluilmoituksista sisältöineen. Rekisteristä saadaan selville vuoden aikana tulleiden lastensuojeluilmoitusten määrät ja syyt joiden vuoksi ilmoitus on tehty, sekä kuvaukset toimenpiteistä joita ilmoituksen perusteella on ryhdytty tekemään. Lisäksi rekisteristä tulisi löytyä tieto selvitystyöstä ja perustelu miksi ilmoitus ei ole johtanut asiakkuuden syntymiseen (Räty 2015, 248; Lastensuojelulaki 417/2007, 25b §, 33 §.)

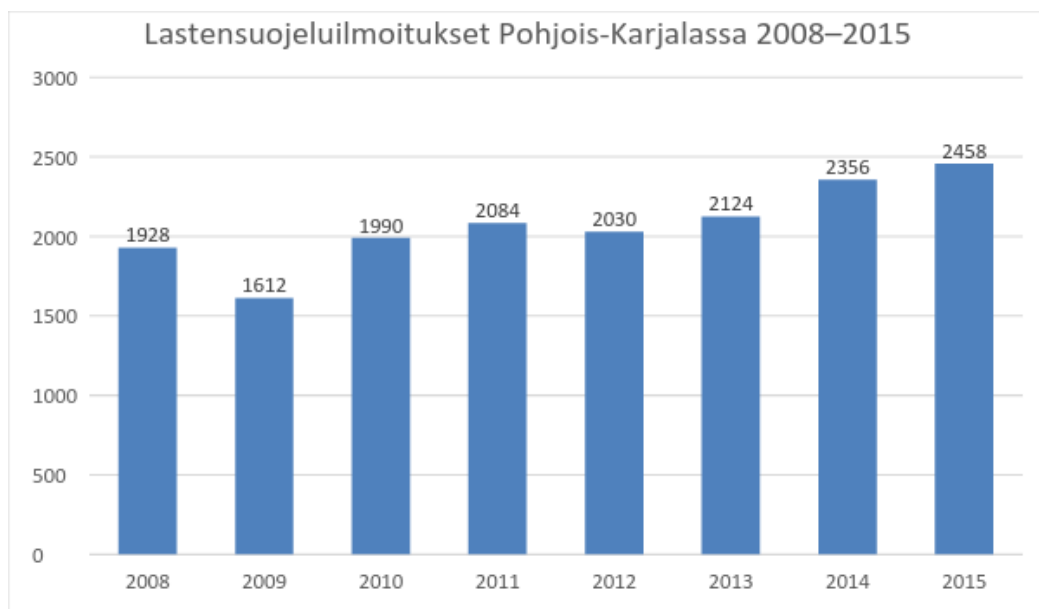
Jos lastensuojeluilmoitus johtaa asiakkuuden syntymiseen, lastensuojeluun muodostuu ilmoituksesta kaksi eri henkilörekisteriä: lastensuojelun asiakasrekisteri ja lastensuojeluilmoitusten rekisteri. Lapsen asiakaskirjoihin kirjataan myös lastensuojeluilmoitusrekisterin tiedot. Kaikilla asianosaisilla rekisteröidyillä henkilöillä on oikeus saada tietää lastensuojeluilmoitusrekisterin sisältö, josta on säädetty henkilötietolaissa ja julkisuuslaissa. Rekisteröidyillä on oikeus tarkastaa itsestä rekisteriin merkityt tiedot ja hänellä on itseään koskevien tietojen saantioikeus. (Räty 2015, 248; Lastensuojelulaki 417/2007, 25b §, 33 §.)

4.4 Lastensuojeluilmoitusten tilastoja 2008–2015

Vuonna 2008 koko Suomen alueella lastensuojeluilmoituksia tehtiin 76 007 kappaletta. Vuonna 2015 ilmoituksia tehtiin jo 114 789 kappaletta. Pohjois-Karjalan alueella lastensuojeluilmoituksia tehtiin 1 928 kappaletta vuonna 2008. Vuonna 2015 ilmoituksia tehtiin 2 458 kappaletta. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2009, 2016.)

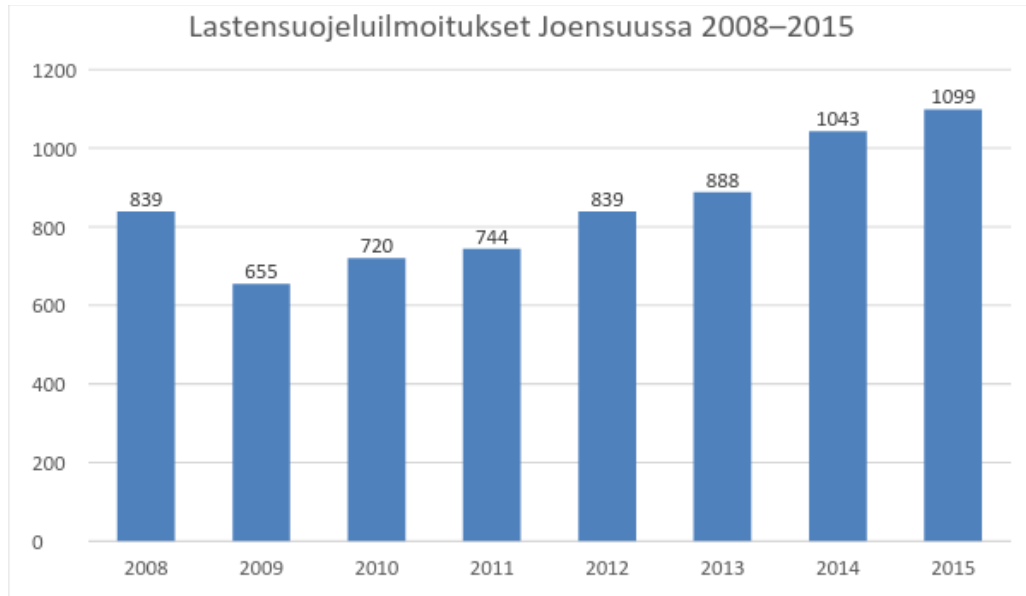
Kuvio 1. Lastensuojeluilmoitusten määrä koko Suomessa vuosina 2008–2015 (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2009; 2010; 2011; 2012; 2013; 2014; 2015 & 2016).

Kuvio 2. Lastensuojeluilmoitusten määrä Pohjois-Karjalassa vuosina 2008–2015 (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2009; 2010; 2011; 2012; 2013; 2014; 2015 & 2016).

Kuten tilastoista (kuviot 1, 2 & 3) voi todeta, lastensuojeluilmoitusten määrä on ollut kasvava koko Suomessa, Pohjois-Karjalassa sekä Joensuussa. Ilmoitusten

määrän kasvua selittää vuonna 2008 voimaan tullut uusi lastensuojelulaki, jossa ilmoituskynnystä lastensuojeluilmoituksen tekemiseen madallettiin ja ilmoitusvelvollisuuden piiriä laajennettiin (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013, 34).

Kuvio 3. Lastensuojeluilmoitusten määrä Joensuussa vuosina 2008–2015 (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2009; 2010; 2011; 2012; 2013; 2014; 2015 & 2016).

5 Lastensuojelutarpeen selvitykseen johtavat asiat

5.1 Lastensuojeluasian vireille tulo ja lastensuojeluilmoitusten tekijät

Lastensuojeluasia tulee vireille hakemuksesta tai kun sosiaalityöntekijä tai muu lastensuojelun työntekijä on saanut tietää mahdollisesta lastensuojelun tarpeesta olevasta lapsesta. Tällaisia vireille tulon asiakirjoja ovat lastensuojeluilmoitus tai lastensuojelulain mukainen yhteydenotto sosiaalihuollon viranomaiseen. (Lastensuojelulaki 417/2007, 26 §.)

Tarja Heinon (2007, 40) tutkimuksessa kävi ilmi, että 38 % lastensuojeluasioiden vireilletuloista yhteydenotto tuli perheen sisältä, kun taas joka toisessa tapauksessa yhteydenottaja oli joku perheen ulkopuolinen. Lastensuojeluasioista 72 % tuli vireille lastensuojeluilmoituksen kautta ja muiden yhteydenottojen kautta 58

%. Selvästi eniten ilmoituksia tai muita yhteydenottoja tuli viranomaisilta. Lastensuojeluilmoituksista 31 % (n=294) oli sosiaalitoimen ja 24 % terveystoimen tekemiä. Koulun tekemien ilmoitusten osuus oli 16 prosenttia.

Ensimmäinen vaihe lastensuojeluasian vireille tulon jälkeen on välittömästi arvioida kiireellisen lastensuojelun tarve. Toiseksi, sen jälkeen sosiaalityöntekijän on seitsemän arkipäivän kuluessa arvioitava ryhdytäänkö palvelutarpeen arviointiin ja missä laajuudessa siihen ryhdytään. Mikäli lastensuojelulain mukaisten palveluiden ja tukitoimien palvelutarpeen arviointiin ei ryhdytä, tulee kuitenkin muiden sosiaalihuollon palveluiden (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 36 §) tarve arvioida, jollei se ole ilmeisen tarpeetonta. (Araneva 2016, 133–134; Lastensuojelulaki 417/2007, 26§.) Tätä seitsemän arkipäivän sisällä tapahtuvaa arviointia kutsumme tässä opinnäytetyössä alkuarvioinniksi.

5.2 Lastensuojelun alkuarvioinnin malleja

5.2.1 Lastensuojelun alkuarvioinnin ja päivystyksen malli “Ahma”

Espoon keskuksen lastensuojelun kehittämän lastensuojelun ensiarvioinnin ja päivystyksen mallin tavoitteena on nopea, vaikuttava ja asiakkaan tarpeisiin vastaava toiminta. Se pyrkii vastaamaan paremmin lastensuojelulain edellytyksiin ja parantamaan lastensuojeluilmoitusten käsittelyn ja palvelutarpeenarviointien laatua. (Espoon keskuksen lastensuojelu 2017.)

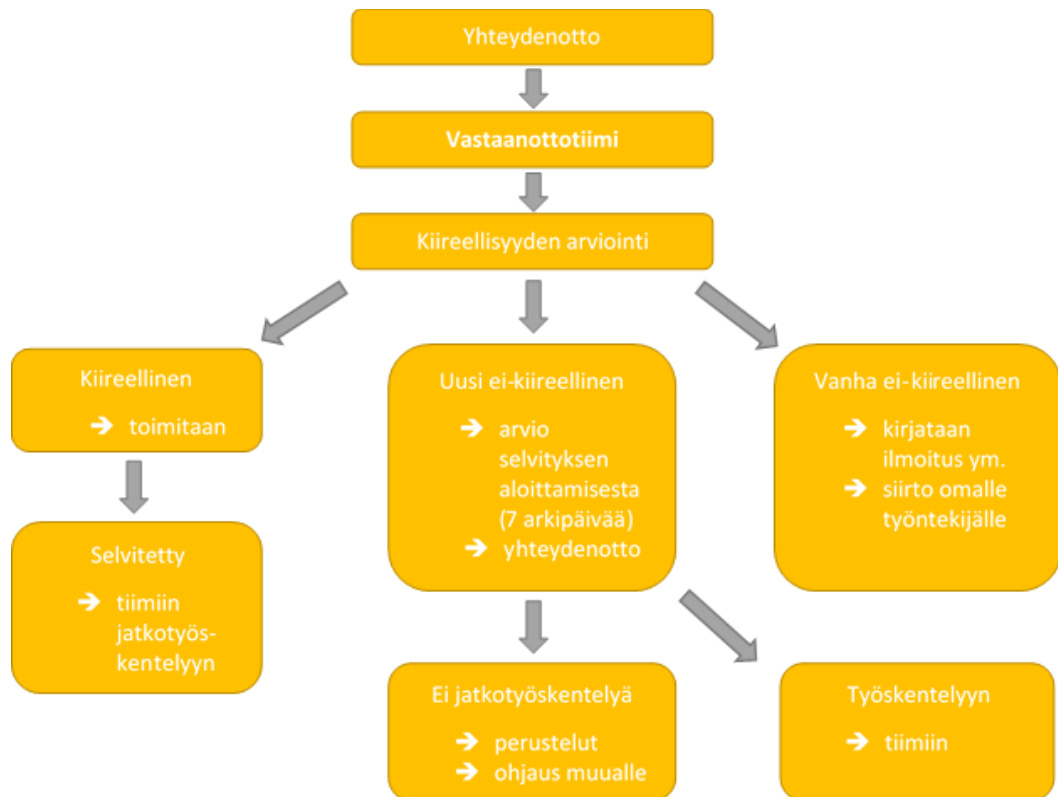
Ahma-mallissa lastensuojeluilmoituksia ja yhteydenottoja vastaanottaa viikoittain vaihtuva tiimi. Tiimi käsittelee ilmoitukset ja tarkistaa lapsen taustatiedot. Jo asiakkuudessa olevasta lapsesta tulleista ilmoituksesta tiedotetaan lapsen omatyöntekijälle. Muiden kuin asiakkuudessa olevien lasten kohdalla tiimi sopii, ketkä lähtevät selvittämään perheen tilannetta ja sopivat ensiarviointitapaamisen. (Espoon keskuksen lastensuojelu 2017.)

Ensiarviointitapaaminen pidetään viimeistään 7 arkipäivän sisällä asian vireilletulosta. Ensiarviointitapaamisessa ovat paikalla lapsi, hänen huoltajansa, ilmoituksen tekijä, muut mahdolliset yhteistyökumppanit sekä kaksi tiimin työntekijää. Tapaamisessa käydään läpi perheen tilannetta ja lastensuojeluilmoituksen tai muun yhteydenoton syyt. Ensiarviointitapaamisessa ohjataan tarvittaessa muihin palveluihin tai tehdään päätös lastensuojelun palvelutarpeen arvioinnin aloittamisesta. Mikäli ensiarviointitapaamisen perusteella päädytään palvelutarpeen arviointiin, on se seuraava vaihe. Laajemman palvelutarpeen arvioinnissa arviointityöskentelyä tekee vähintäänkin toinen ensiarviointitapaamiseen osallistuneista työntekijöistä. (Espoon keskuksen lastensuojelu 2017.)

5.2.2 Vastaanottotyöryhmät

Lastensuojelun alkuarviointiin on perustettu erillisiä tiimejä monilla eri paikkakunnalla. Vantaalla lastensuojelun avohuollossa perustettiin erillinen vastaanottotyöryhmä vuoden 2008 lastensuojelulain uudistusten jälkeen. Vastaanottotyöryhmällä pyrittiin vastaamaan paremmin niin uuden lain asettamiin määräaikoihin kuin myös kasvaneisiin asiakasmääriin ja asiakkaiden tarpeisiin oikea-aikaisemmin ja nopeammin. (Paasivirta 2012.)

Vantaalla Korso-Koivukylän vastaanottotiimikokeilussa (kuvio 4) kaikki kyseisen alueen lastensuojeluilmoitukset ja yhteydenotot ohjautuivat vastaanottotiimille. Vastaanottotiimi arvioi ensin tilanteen kiireellisyyden. Mikäli ilmoitus on kiireellinen, vastaanottotiimi lähtee toimimaan ja asiakas siirtyy myöhemmin alueelliseen tiimiin jatkotyöskentelyyn. Mikäli ilmoitus ei ole kiireellinen, vastaanottotiimi tekee arvion siitä, aloitetaanko lastensuojelutarpeen selvitys. Jos selvitys aloitetaan, asiakas siirtyy alueellisen tiimin työskentelyyn. Jo lastensuojelun asiakkuudessa olevasta lapsesta tehty ilmoitus kirjataan ja siirretään eteenpäin lapsen omalle työntekijälle. (Paasivirta 2012, 238–239.)

Kuvio 4. Vantaan vastaanottotyöryhmän prosessi (mukailen Paasivirta 2012, 239).

Tämän vantaalaisen vastaanottotiimityöskentelyn tarkoitus oli vastata asiakkuuden arvioinnin hankaluuteen tekemällä sitä näkyvämmäksi. Tehtävä koettiin haasteelliseksi, sillä lastensuojelun alkuvaiheen arvioinnista ei ole olemassa yhteneväisiä kriteerejä. (Paasivirta 2012, 245.)

5.3 Lastensuojelutarpeen selvitykseen johtavat tekijät

Lastensuojelutarpeen selvitykseen johtavista syistä ei ole olemassa tilastotietoa. Myöskään lastensuojelun asiakkuuden syistä ei löydy valtakunnallisia tilastoja, sillä laki estää näiden tietojen keräämistä valtakunnalliseen rekisteriin. Tilastoihin pystytään keräämään ainoastaan selkeitä faktoja, kuten ikä tai sukupuoli, kun taas esimerkiksi sosiaalityöntekijän tulkintaan perustuva arvio asiakkuuden syistä on katsottu perustelluksi jättää valtakunnallisen tilastoinnin ulkopuolelle. Näiden tietojen kerääminen on mahdollista vain tutkimustarkoituksiin tietyin lupameneteltyin. Tutkimustarkoituksissakin tällaisten taustatekijöiden ja syiden määrittely on osoittautunut vaikeaksi, sillä tapa, jolla tietoa kootaan vaikuttaa tuloksiin.

(Heino 2013, 96.) Heinon (2007) tutkimuksessa kävi ilmi, että eniten lastensuojelun avohuollon asiakkuuden taustalla olevia syitä ovat vanhemman tai vanhempien jaksamattomuus, riittämättömäksi arvioitu vanhemmuus ja vanhempien avuttomuus ja osaamattomuus sekä perheristiriidat. (Heino 2013, 96–98.)

Opinnäytetyömme tutkii lastensuojelutarpeen selvitykseen johtaneita syitä, joten kirjoitetun teorian tiedon ja tilastojen puuttuminen tarkoitti sitä, että meidän oli käytettävä muita tiedonkeruumenetelmiä puuttuvan tiedon saamiseksi. Valitsimme tiedonkeruumenetelmäksi fokusryhmähaastattelun.

Fokusryhmähaastatteluun teimme mindmapin (liite 1) omista oletuksistamme millaiset syyt lastensuojeluilmoituksessa saattaisivat johtaa tai eivät ehkä johtaisi lastensuojelutarpeen selvitykseen. Tämän mindmapin pohjalta järjestimme fokusryhmähaastattelun sosiaalityöntekijöiden kanssa. Haastattelussa keskustelimme heidän ajatuksistaan siitä, mitkä asiat lastensuojeluilmoituksessa voisivat johtaa lastensuojelutarpeen selvityksen käynnistämiseen.

Fokusryhmähaastatteluun osallistui kolme sosiaalityöntekijää. Kaikkien fokusryhmähaastattelussa olleiden sosiaalityöntekijöiden työnkuvaan kuului lastensuojelutarpeen selvityksen tekeminen. He näkevät työssään tutkimuskysymyksemme: millaiset asiat johtavat lastensuojelutarpeen selvitykseen. Jokaisella haastateltavalla oli koulutuksen ja työkokemuksen kautta tullutta ammatillista asiantuntijataitoa tutkimuksemme aiheesta ja näin ollen saimme täydennettyä opinnäytetyömme aineistolähtöisellä teorian tiedolla. Fokusryhmähaastattelusta ja sen analysoinnista kerromme tarkemmin kappaleissa 9.3 ja 9.5.

6 Lastensuojelutarpeen selvittäminen

6.1 Palvelutarpeen arviointi ja lastensuojelutarpeen selvitys

Viimeinen vaihe lapsen tilanteen alkuvaiheen selvittämisessä on lapsen palvelutarpeen arviointi. Se on aloitettava viipymättä, viimeistään seitsemäntenä arkipäi-

vänä asian vireille tulosta ja saatettava loppuun ilman aiheetonta viivytystä, kuitenkin viimeistään kolmen kuukauden kuluttua asian vireille tulosta. Lapsen palvelutarpeen arviointi ei aloita lastensuojelun asiakkuutta, vaikka siinä tehtäisiin lastensuojelutarpeen selvitys, eli arvioitaisiin myös lastensuojelulain mukaisten palveluiden tai tukitoimien tarve. (Araneva 2016, 134; Lastensuojelulaki 417/2007, 26§.) Poikkeuksena se, että mikäli heti lastensuojeluasian vireilletulon jälkeen ryhdytään kiireellisiin toimiin lapsen terveyden ja kehityksen turvaamiseksi, asiakkuus alkaa jo silloin (Lastensuojelulaki 417/2007, 27§).

Lastensuojelutarpeen selvittämisessä voidaan käyttää menetelmänä lapsikeskeistä tilanearviota. Lapsikeskeinen tilanearvio on systemaattinen malli, jota käytetään lastensuojelun avohuollon sosiaalityössä. Lapsikeskeisen tilanearvion tavoitteena on lapsen arjen kokemusten kuuleminen ja lapsen elämään liittyvien vaikeuksien selvittäminen sekä vahvuuksien ja voimavarojen käsittely lapsen ja hänen vanhempiansa kanssa. Tilanearvion tekee työpari, joista ainakin toisen on oltava sosiaalityöntekijä. Sosiaalityöntekijä tapaa sekä lasta että vanhempia, jonka avulla hän saa kosketuksen heidän kokemuksiinsa. (Tulensalo & Muukkonen 2005, 309–310.)

Lapsikeskeisen tilanearvion prosessi koostuu neljästä vaiheesta: vireilletulosta, aloitusvaiheesta, tapaamis- ja selvittelyvaiheesta sekä yhteenvedosta ja jatkosuunnittelusta. Vireilletulon vaiheessa lastensuojeluun on otettu yhteyttä ja lapselle ja vanhemmille määritetään sosiaalityöntekijä ja työpari. Aloitusvaiheessa he ottavat yhteyden lapseen ja vanhempiin ja sopivat alkutapaamisen, jossa he tapaavat lapsen ja vanhemmat. Alkutapaamisen tarkoituksena on tutustua ja kertoittaa lapsen arkeen liittyviä huolia. (Tulensalo & Muukkonen 2005, 310–311.)

Tapaamis- ja selvittelyvaiheessa tavataan lasta ja vanhempia erikseen. Lapsen tapaamisten tarkoitus on kohdata lapsi ja tuottaa kokemus kuulluksi tulemisesta. Tiedon kerääminen sosiaalityön arviota varten on vasta toissijaista. Lapsen tapaamisten teemoja ovat esimerkiksi koti, koulu/päiväkoti, vapaa-aika, lapsen käsitykset itsestään ja tunteet. Vanhempien tapaamisten aikana puhutaan lapsesta

ja kuullaan vanhempien näkemyksiä lapsesta ja lapsen arjesta sekä vanhemmuuden kokemuksista. Yksi tapaamisista on kotikäynti. (Tulensalo & Muukkonen 2005, 310, 312–314.)

Yhteenvetoon ja jatkon suunnitteluun liittyy kirjallinen yhteenveto sekä yhteenvetotapaaminen, jossa ovat paikalla lapsi ja vanhemmat. Aikaisempien tapaamisten sisältöjä on dokumentoitu ja niistä koostettu yhteenveto käydään läpi lapsen ja vanhempien kanssa yhteisessä yhteenvetotapaamisessa. (Tulensalo & Muukkonen 2005, 310, 314.)

6.2 Lastensuojelun asiakkuuden alkaminen

Lastensuojelun asiakkuus alkaa vasta silloin, jos sosiaalityöntekijä voi todeta palvelutarpeen arvioinnin perusteella, että ”lapsen kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä, taikka lapsi käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään ja kehitystään ja lapsi tarvitsee lastensuojelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia.” Asiakkuus alkaa myös silloin, jos lastensuojeluasian vireille tulon jälkeen ryhdytään heti kiireellisiin toimiin lapsen terveyden ja kehityksen turvaamiseksi. (Lastensuojelulaki 417/2007, 27 §.)

Lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle on tehtävä asiakassuunnitelma. Suunnitelma tehdään yhdessä lapsen ja hänen vanhempiensa kanssa. Asiakassuunnitelmasta tulee käydä ilmi ne olosuhteet ja asiat, joihin pyritään vaikuttamaan, lapsen ja perheen tuen tarve, palvelut ja tukitoimet sekä arvioitu aika, jonka kuluessa suunnitelmaan kirjatut tavoitteet pyritään toteuttamaan. (Lastensuojelulaki 417/2007, 30 §.)

7 Aiempia tutkimuksia

Aiempia tutkimuksia liittyen lastensuojeluun tulleiden lastensuojeluilmoitusten sisältöön ei ole olemassa, mutta aiheitamme sivuavia on ainakin kaksi. Esiin nostettuina ovat Tarja Heinon Keitä ovat uudet lastensuojelun asiakkaat (2007) ja

Tiina Järvelän pro gradu tutkielma Huolenpidon pirstaloituminen lastensuojelun selvityksissä (2014).

Heino (2007) tarkastelee tutkimuksessaan lastensuojeluasiakkuuteen johtavia vaiheita, sekä asiakkuuden käynnistymistä. Tutkimuksessa selvitettiin, mitä kautta lapsen asiat nousevat vireille, jolloin lastensuojelun asiakkuus käynnistyy. Tutkimustulos oli, että eniten lasten asiat nousevat vireille viranomaistahojen tai perheen ulkopuolisten erilaisten yhteydenottojen ja lastensuojeluilmoitusten kautta ja vähiten asiat tulivat esiin perheen sisältä tulleen hakemuksen kautta. (Heino 2007.)

Järvelän (2014) pro gradu tutkielma tutki lastensuojelutarpeen selvittämisen vaiheita, lapsen osallisuutta ja oikeuksia lastensuojelussa. Tutkimus selvitti lastensuojelun asiakkuuden alkamista ja viranomaisyhteistyön toteutumista lastensuojelutyössä. Järvelän tutkimus tarkasteli lastensuojelun työntekijöiden vuoropuhelua muiden ammattilaisen ja lastensuojelun asiakkaiden välillä. (Järvelä 2014.)

Vaikka löytämämme tutkimukset eivät liittyneet suoraan opinnäytetyömme aiheeseen, niin tutkimuksesta saimme hyödyllistä tietoa vaiheista jotka käynnistyvät, kun lastensuojeluilmoitus on vastaanotettu ja päätös lastensuojelutarpeen selvityksestä on tehty.

8 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli määritellä niitä syitä tai signaaleja, jotka ohjaavat tai eivät ohjaa lastensuojelutarpeen selvitykseen. Opinnäytetyömme tavoite oli selvittää, millaiset syyt lastensuojeluilmoituksessa johtavat lastensuojelutarpeen selvitykseen.

Tutkimuskysymyksemme oli: Millaiset tekijät lastensuojeluilmoituksessa ohjaavat lastensuojelun työntekijää aloittamaan lastensuojelutarpeen selvityksen?

9 Opinnäytetyön toteutus ja menetelmälliset valinnat

9.1 Toimeksiantajan esittely

Opinnäytetyömme toimeksiantaja oli Pohjois-Karjalan sosiaali- ja terveystalvvelujen kuntayhtymä eli Siun sote. Kuntayhtymän jäsenkunnat ovat Valtimo, Tohmarjärvi, Rääkkylä, Heinävesi, Ilomantsi, Joensuu, Kitee, Juuka, Kontiolahti, Liperi, Lieksa, Outokumpu, Nurmes ja Polvijärvi. Siun sotella on vastuu sosiaali- ja terveystalvvelujen järjestämisestä, mutta käytännössä palveluita voidaan tuottaa monin eri tavoin. (Siun sote 2016.) Tässä opinnäytetyön suunnitelmassa käytämme jatkossa toimeksiantajastamme nimeä Siun sote.

Lastensuojelun avohuolto Joensuun kantakaupungin alueella on jaettu itäiseen, läntiseen ja pohjoiseen alueeseen. Itäiseen kuuluvat Karsikko, Niinivaara ja Hukanhauta. Läntiseen Joensuun keskusta, Noljaikka ja Marjala ja Pohjoiseen Mutala, Rantakylä ja Utra. Siun sotessa Joensuun kantakaupungin alueella lastensuojeluilmoituksia vastaanottaa kahdesta työntekijästä koostuva vastaanottotiimi. Joensuussa vastaanottotiimi toimii samoin periaattein kuin aiempana esitelty Vantaan vastaanottotiimi (kuvio 3). Myös Joensuun itäisellä alueella toimitaan vastaanottotiimityöskentelyn periaatteiden mukaisesti ja siellä lastensuojeluilmoituksia ottaa vastaan yksi työntekijä (Siun sote 2017; Jokinen 2017).

9.2 Laadullinen tutkimus

Toteutimme opinnäytetyömme laadullisen tutkimuksen periaattein, sillä emme olleet kiinnostuneet esimerkiksi lastensuojeluilmoitusten tai niiden syylokitusten määrästä. Sen sijaan olemme kiinnostuneet siitä, mitkä tekijät lastensuojeluilmoituksessa ohjaavat ilmoituksen vastaanottajaa, että kyseessä on lastensuojeluasias. Kananen (2014, 17–18) kirjoittaa, että laadullisen tutkimuksen keinoin saadaan hyvä ja tarkka sanallinen kuvaus ilmiöstä, kun taas kvantitatiivisen eli määrällisen tutkimuksen avulla voidaan saada hyvä ja tarkka kuvaus matemaattisessa muodossa. Kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa ollaan kiin-

nostuneita esimerkiksi säännönmukaisuuksien tai toiminnan merkityksen ymmärtämisestä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 160–162). Siksi olemme valinneet laadullisen tutkimuksen opinnäytetyötämme ohjaavaksi menetelmäksi. Olemme kiinnostuneita ymmärtämään sitä, millaisin periaattein vastaanottiimin työntekijä toimii, mitä hän ajattelee ja miten päätyy siihen, eteneekö ilmoitus lastensuojelutarpeen selvitykseen saakka.

Laadullisessa tutkimuksessa aineiston koon suuruudella ei niinkään ole merkitystä, koska laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin. Sen sijaan on tärkeää, että henkilöt joilta tietoa kerätään, tietävät tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon tai heillä on kokemusta asiasta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85–86.) Näin on myös meidän opinnäytetyössämme, jossa haastattelimme kaikkia kolmea lastensuojelun vastaanottiimin työntekijää. Määrä oli pieni, mutta he tiesivät tutkittavasta aiheesta parhaiten.

Yleisimpiä aineistonkeruumenetelmiä laadullisessa tutkimuksessa ovat haastattelu, kysely, havainnointi ja erilaisiin dokumentteihin perustuva tieto. Niitä voidaan tutkimuksessa käyttää yksitellen, yhdistellen tai toisiaan täydentävästi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 71.) Tässä opinnäytetyössämme aineistonkeruumenetmänämme oli teemahaastattelu.

9.3 Fokusrhmähaastattelu

Fokusrhmähaastattelu on ryhmässä (yleensä 4–10 henkilöä) tapahtuva keskustelu, jota ylläpitää haastattelija ennalta suunnitellun rungon perusteella. Sen päämäärä on sama kuin muissakin laadullisen tutkimuksen menetelmissä: ymmärtää tutkittavaa ilmiötä ja saada erilaisia näkökulmia esille. Fokusrhmähaastattelua voidaan käyttää itsenäisenä tutkimusmenetelmänä tai yhdistettynä johonkin toiseen menetelmään. (Mäntyranta & Kaila 2008, 1507.) Päädyimme käyttämään fokusrhmähaastattelua opinnäytetyömme yhtenä tiedonhankinta välineenä, sillä lastensuojelutarpeen selvitykseen johtavista syistä ei löydy tilastotietoa tai tutkimuksia. Fokusrhmähaastattelun avulla saimme sellaista tietoa, jonka perusteella pystyimme tekemään kattavan haastattelurungon vastaanottiimin työntekijöiden haastattelua varten. Emme siis käyttänyt fokusrhmähaastattelua

opinnäytetyömme tutkimusmenetelmänä, eivätkä fokusryhmähaastattelussa esille tulleet asiat näy tuloksissa kuin välillisesti teemahaastattelurungon kautta.

Fokusryhmähaastatteluun teimme mindmapin (liite 1) omista oletuksistamme, millaiset syyt lastensuojeluilmoituksessa johtavat tai eivät johda lastensuojelutarpeen selvitykseen. Mindmapin muodostamisen tukena käytimme netistä löytynyttä lastensuojeluilmoituslomaketta, lastensuojelulakia, YK:n lastenoikeuksien yleissopimusta ja opinnäytetyötä varten lukemaamme teoriatietoa lasten oikeuksista lastensuojelussa ja suomalaisesta lastensuojelutyöstä. Mindmapin suunnittelutyö vei pari päivää, jonka aikana pohdimme omia oletuksia mindmappiin.

Tämän mindmapin pohjalta järjestimme fokusryhmähaastattelun sosiaalityöntekijöiden kanssa aiheesta, mitä he ajattelevat ja mitkä asiat lastensuojeluilmoituksessa voisivat johtaa lastensuojelutarpeen selvityksen käynnistämiseen. Haastatteluun osallistui 3 sosiaalityöntekijää, jotka eivät olleet vastaanottotiimin työntekijöitä. Fokusryhmähaastatteluun jäsenet valikoituvat niin, että haastatteluun osallistuivat työntekijät, jotka pystyivät osallistumaan yhteisen aikataulun mukaan. Haastateltavat osallistuivat haastatteluun samanaikaisesti, muodostaen ryhmän. Haastattelu pidettiin Joensuun lastensuojelun avohuollon tiloissa, yhden ryhmään osallistuneen työntekijän työhuoneessa. Haastatteluun olimme varanneet aikaa tunnin, mutta todellinen haastattelun kesto oli noin 40 minuuttia.

Fokusryhmähaastattelussa olleiden sosiaalityöntekijöiden työnkuvaan kuului lastensuojelutarpeen selvityksen tekeminen. He näkevät työssään siis vain ne ilmoitukset, jotka ovat tulleet selvitettäväksi. Lähetimme haastateltaville saatekirjeen (liite 2), jossa kutsuimme heidät haastatteluun. Haastattelutilanteessa johdatelimme haastateltavia keskustelemaan aiheesta, eli miten he näkevät sen, millaiset lastensuojeluilmoitukset johtavat lastensuojelutarpeen selvitykseen.

9.4 Teemahaastattelu

Haastattelua käytetään, kun halutaan tietää, mitä ihminen ajattelee tai miksi ihminen toimii siten, kuin toimii (Tuomi & Sarajärvi 2009, 71–72). Haastatteluun

aineistonkeruumenetelmänä päädyimme juuri siitä syystä, että haluamme tietää miksi lastensuojeluilmoituksen vastaanottaja toimii niin kuin toimii ja millaiset tekijät ohjaavat häntä päätöksenteossa. Teemahaastattelu on strukturoidun ja avoimen haastattelun välimuoto, jossa haastattelun aihepiirit eli teemat ovat tiedossa. Kysymysten tarkka muoto ja järjestys sen sijaan puuttuvat. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 203.) Sen takia päädyimme juuri teemahaastatteluun, sillä halusimme haastattelussa keskittyä tiettyihin teemoihin, kun taas kysymysten järjestyksellä tai muodolla ei tämän tutkimuksen kannalta ollut merkitystä. Koimme teemahaastattelun olevan opinnäytetyömme kannalta toimivampi menetelmä verrattuna strukturoituun tai strukturoimattomaan haastatteluun. Opinnäytetyön aiheesta ei ole kirjoitettua teoretietoa, jolloin kyselylomakkeen tekeminen ei olisi onnistunut ja koimme, että teemojen mukaan eteneminen jäsentäisi paremmin haastateltavillemme, mitä haluamme opinnäytetyömme kannalta tietää.

Teemahaastattelu pohjautuu kohdennettuun haastatteluun. Kohdennetussa haastattelussa haastatellaan sellaisia henkilöitä, joista tiedetään, että heillä on varmasti tietoa tutkittavasta asiasta. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47.) Haastatelimme kolme vastaanottotiimin työntekijää, koska tiesimme, että he omaavat eniten tietoa aiheesta. Opinnäytetyömme haastateltaviksi valikoitui kolme Vastaanottotiimin työntekijää koska he vastaanottavat kaikki Joensuun ja siun sotens itäiseltä alueelta saapuvat lastensuojeluilmoitukset. Haastateltavat olivat koulutukseltaan sosiaalityöntekijöitä ja sosionomeja, jotka työskentelivät lastensuojelun vastaanottotiimissä tai vastaanottotiimin periaatteiden mukaisesti.

Haastattelutilanteessa on mahdollista saada selville vastausten taustalla olevia motiiveja ja selventää vastauksia, sekä tilanteessa voidaan syventää saatavaa tietoa, pyytämällä esimerkiksi perusteluja esitetyille mielipiteille. Lisäksi haastattelun kautta voidaan saada kuvaavia esimerkkejä ja tietoa aiheesta, josta ei ole olemassa tai ei ole aikaisempia tutkimuksia. (Hirsjärvi & Hurme, 34–36.)

Lähetimme haastateltaville etukäteen saatekirjeen (liite 2), jossa kerroimme opinnäytetyöstämme. Haastatteluajkojen sopimisen jälkeen lähetimme haastateltaville haastattelurungon, jotta heillä olisi mahdollisuus tutustua teemoihin etukäteen. Haastattelut tehtiin haastateltavien työpaikalla. Haastateltavat olivat

valinneet tilat, joissa haastattelu sujui ilman ulkopuolisia häiriöitä. Haastattelutilanteisiin olimme keskenämme sopineet haastattelijan roolit. Toisen tehtävänä oli edetä haastattelurungon mukaan ja toinen esitti tarkentavia kysymyksiä. Haastattelutilanteisiin olimme varanneet aikaa tunnin. Haastattelut kestivät 42 minuuttista 62 minuuttiin.

9.5 Aineiston analysointi

Fokusryhmähaastattelu tuottaa usein paljon aineistoa, joten haastattelut nauhoitetaan. Aineisto analysoidaan kuten muukin laadullisen tutkimuksen aineisto ja tulokset esitetään teema-alueina tai teoreettisina malleina. (Mäntyranta & Kaila 2008, 1507, 1510.) Nauhoitimme fokusryhmähaastattelun ja litteroimme eli kirjoitimme sen auki sana sanalta. Litteroinnista jätimme joitakin täytesanoja (tuota, niinku) pois, sillä ne eivät olleet opinnäytetyömme kannalta oleellisia. Emme kirjoittaneet auki huokaisuja, naurahduksia tai muita vuorovaikutukseen liittyviä eleitä. Yhteensä litteroitua materiaalia tuli 10 sivua (fontti Arial, koko 12, riviväli 1,15). Teemahaastattelujen analysointi eteni samalla tavalla, eli aloitimme litteroimalla haastattelut. Teemahaastattelusta litteroitua aineistoa tuli yhteensä 45 sivua, fontin ollessa Arial koko 12 ja rivivälin 1,15 pistettä.

Käytimme sekä fokusryhmähaastattelun että teemahaastattelujen analysoinnissa aineistolähtöistä analyysia. Litteroinnin jälkeen aineisto luetaan läpi ja pelkistetään karsimalla siitä kaikki epäolennainen pois. Pelkistämistä ohjaa tutkimustehtävä. Analysointia varten valitaan analyysiyksikkö, joka voi olla esimerkiksi sana, lause tai kokonainen ilmaisu. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109–110.) Luettuamme haastattelut läpi, valitsimme analyysiyksiköksi ajatuskokonaisuudet, jotka saattoivat sisältää useita lauseita.

Fokusryhmähaastattelun analyysia ohjasi fokusryhmähaastattelun tavoite: saada tietoa, jonka perusteella pystymme laatia kattavan haastattelurungon vastaanottotiimin työntekijöitä varten. Aloitimme fokusryhmähaastattelu analysoinnin lukeamalla haastattelut ja leikkaamalla siitä irti tutkimuksemme kannalta olennaisia ilmauksia. Tämän jälkeen pelkistimme ilmaukset eli alkuperäinen ilmaus muutettiin lyhemmäksi ja kuvaavammaksi ilmaisuksi. Esimerkiksi ilmaisun ”päähteidenkäyttö

missä lapsi on selkeesti jotenki näkemässä tai osallisena ni kyllähän ne tulee [selvitettäväksi]” oli pelkistettynä vain ”Lapsi näkee päihteidenkäyttöä tai käyttää itse” (liite 3).

Analyysin pelkistämisen jälkeen tehdään ryhmittely. Aineiston ryhmittelyssä pelkistetyistä ilmaisuista etsitään samankaltaisuuksia. Samankaltaiset ilmaisut yhdistetään ja nimetään omiksi alaluokikseen. Näistä alaluokista muodostetaan taas yläluokkia. Lopuksi yläluokat yhdistetään kokoaviin käsitteisiin eli pääluokkiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109–110.) Fokusryhmähaastattelusta yläluokkia syntyi 16 ja pääluokkia 3 (liite 3). Esimerkiksi yläluokat ”Asumiseen liittyvät tekijät”, ”Väkivalta perheessä” ja ”Päihteet ja päihteidenkäyttö” yhdistettiin pääluokaksi ”Lastensuojeluilmoituksen sisältö” (liite 3). Näiden luokkien avulla syntyi teemoja, joiden pohjalta teimme haastattelurungon (liite 4) teemahaastatteluja varten.

Tuomen & Sarajärven (2009, 92) mukaan aineistosta on valittava tarkka ja kapea ilmiö, mitä tutkii. Tutkimuksen tarkoitus kertoo sen mistä tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita. Siksi teemahaastattelujen analysoinnissa oli selkeää lähteä tekemään rajausta tutkimuskysymystemme avulla. Aloitimme analysoinnin samalla tavalla, kuin fokusryhmähaastattelukin analysoinnin. Luimme haastattelut läpi, jonka jälkeen aloimme irrottaa niistä opinnäytetyömme kannalta tärkeitä ajatuskokonaisuuksia eli alkuperäisilmaisuja. Nämä ilmaisut pelkistimme, eli esimerkiksi ilmauksen ”Useinkin jos siitä ilmoituksesta voi todeta et varmasti on sitä väkivaltaa niin se on aika sitte selvästi selvittävää asia” pelkistetty versio oli ”Ilmoituksesta todettavissa oleva väkivalta johtaa lastensuojelutarpeen selvitykseen” (liite 5).

Pelkistetyistä ilmaisuista kokosimme niitä yhdistäviä alaluokkia, kuten esimerkiksi ”Riittämättömät tai lapselle soveltumattomat asuinolosuhteet” tai ”Asunnottomuus”. Tämän jälkeen alaluokkia alettiin yhdistää yläluokiksi. Esimerkiksi edellä mainitut alaluokat yhdistettiin yläluokaksi ”Asumiseen liittyvät tekijät”. (liite 5.) Yhteensä yläluokkia syntyi 8. Niitä olivat päihteet, asumiseen liittyvät tekijät, lapsen tai vanhemman fyysinen tai psyykinen vointi, väkivalta perheessä tai lapsen väkivaltainen käytös, vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus ja kasvatustavat, huoltoriidat, vanhemman vankeusrangaistus ja lapsen kaveri- ja seurustelusuhteet.

Lopuksi yläluokille muodostetaan teoreettinen käsite (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110). Tämä osoittautui analysoinnin haastavimmaksi osuudeksi. Loppujen lopuksi kokoavia pääluokkia saimme muodostetuksi 3: johtaa lastensuojelutarpeen selvitykseen, ei johda lastensuojelutarpeen selvitykseen ja tapauskohtainen tilanne.

10 Tulokset

10.1 Päihteet

Haastateltavien mukaan kertaluonteiset alaikäisen nuoren alkoholikokeiluista tulevat ilmoitukset eivät useinkaan johda selvitykseen. Päihteisiin liittyvä lastensuojeluilmoitus otetaan vastaan ja arvioidaan tapauskohtaisesti. Poliisilla on velvollisuus tehdä ilmoitus jokaisesta päihtyneestä nuoresta, joten ilmoituksia tulee paljon esimerkiksi koulujen päättyessä. Haastateltavat kertoivat, että tehdessään arviota ilmoituksesta, lastensuojelu lähestyy lapsen huoltajia ja selvittää heidän näkemyksiään liittyen nuoren päihdekokeiluun sekä perheen valmiuksia ja voimavaroja toimia nuoren kanssa. Jos kotona vanhemmat ovat keskustelleet nuoren kanssa ja nuoren kotona on reagoitu asiaan sopivalla tavalla, niin silloin lastensuojelu ei näe tarvetta aloittaa selvitystä. Haastattelussa ilmeni, että joissakin tapauksissa vanhemmat saattavat joskus toivoa, että lastensuojelu puuttuisi tilanteeseen lastensuojelullisin keinoin, että nuori harkitsisi päihteiden käyttöään tarkemmin tulevaisuudessa. Lastensuojelu aloittaa lastensuojelullisten keinojen kartoittamisen, jos kotona huoltajat eivät pärjää tai kykene keskustelemaan nuoren kanssa päihteiden käytöstä.

No esimerkiksi teinien kohalla, että jos on yksi kännitoilailu mistä poliisi tekkee sen ilmoituksen, eikä oo mitään koko nuoren historian aikasena aiempaa, niin silloin me soitetaan sinne kotiin ja kysytään vanhempien mielipidettä, että mitä vanhemmat arvelee, että pärjäävätkö he sen teininsä kanssa kotona ja onko kotona annettu riittävät sanktiot. Ja jos näin on niin ok, ei aloiteta sen laajempaa selvitystä.

Joskus käy niin, että vanhemmat toivoo, että tähän puututaan lastensuojelun keinoin. Ainakki vähintään puhuttamalla tää nuori.

Semmosista yksittäisistä pussikaljapojista, niistä joilla on ensimmäisiä kokeiluja koulujen päättäjäsissä, ei myö niistä aloteta selvitystä jos meillä ei oo mitään muuta tietoo aikasemmin.

Haastateltavien mukaan lastensuojelulmoituksia saattaa tulla myös tilanteista, joissa on epäselvää, kuka päihteitä on käyttänyt. Kyseessä voi olla esimerkiksi olla porukka nuoria, joista ei pystytä todentaa tai ei tiedetä ketkä heistä ovat kannabista käyttäneet. Haastateltavat kertoivat, että tällainen ilmoitus ei lähde lastensuojelutarpeen selvitykseen, vaan ilmoituksen kohteena olevat ohjataan muihin palveluihin selvittämään asiaa. Muu palvelu voi olla esimerkiksi terveydenhoitaja, sosiaaliohjaus tai päihdepalvelut.

Se, että jos jossain käytävässä oikeesti kannabis haisee ni ei se lastensuojelu oo oikeasti ihan oikea taho, joka liikahtaa sellasessa tilanteessa.

Haastateltavat sanoivat, että lastensuojelutarpeen selvitys sen sijaan aloitetaan, jos nuoren päihteidenkäyttö on toistuvaa. Eli ei puhuta enää kertakokeiluista, vaan on jo aiemmin tullut ilmoituksia nuoren päihteidenkäytöstä. Selvitys aloitetaan myös silloin, jos päihteidenkäytön seurauksena on tapahtunut jotain vakavaa: nuori on esimerkiksi joutunut sairaalaan.

Mut sitten on taas näitä jotka vetää överikännejä, toistuvasti. Niin sitten niistä alotetaan [lastensuojelutarpeen selvitys].

-- jos tosiaan on joutunut sairaalaan tai sen seurauksena on tapahtunut jotain hirveätä ja vanhemmat ei siihen reagoi tai mitään niin on siinä jotaki syytä –

Lastensuojelutarpeen selvitys aloitetaan myös niissä tapauksissa, joihin liittyy vanhempien päihteiden käyttö siten, että se vaikuttaa jotenkin lapseen. Lapsi on esimerkiksi näkemässä tätä päihteidenkäyttöä tai on epäily siitä, että lapsen huoltaja on lapsen kanssa jonkin päihteen vaikutuksen alaisena. Kaikki haastateltavat korostivat sitä, että kynnys lastensuojelutarpeen selvityksen aloittamiseen on aina matala. Selvitys kyllä loppuu lyhyeen, jos kyseessä on väärinkäsitys tai käy ilmi, että tässä ei lastensuojelua tarvita.

Jos se päihteidenkäyttö aiheuttaa lapsille jotakin vaaraa ja turvattomuutta ja kasvatuksen puutetta ja muuta sellasta.

Päihteidenkäyttö missä lapsi on selkeesti jotenki näkemässä tai osallisena ni kyllähän ne tulee [selvitettäväksi]

10.2 Asumiseen liittyvät tekijät

Haastattelussa keskustelimme työntekijöiden kanssa asumiseen liittyvistä ilmoituksista ja asumiseen liittyvistä tekijöistä, joista on aloitettu lastensuojelutarpeen selvitys. Haastateltavat kertoivat, että asumisolosuhteiden arvioiminen on haastavaa, sillä jokaisen perheen arki on erilainen, jokaisella perheellä on omat tapansa pyörittää arkea. Hyvän ja huonon arkea ei voida määritellä sanatarkasti.

Mut sit mie aina puhun tästä asuinolosuhteista, et mikä on hyvä ja mikä on huono. Kuka sen määrittää? Missä on se määre minkälainen asunnon pitää olla et se on riittävän hyvä lapselle? Et se on äärimmäisen vaikeeta.

Haastateltavien mukaan lastensuojelu reagoi asuinolosuhteisiin niiden ollessa jollain tapaa äärimmäisiä tilanteita tai lapsiperhettä uhkaa asunnottomuus, eikä tilanteeseen ole saatu apua muiden sosiaalipalvelujen kautta. Haastateltavilla saimme kuulla, että lastensuojelutarpeen selvitys aloitetaan lapsen asuinolosuhteiden ollessa haitallisia lapsen kasvulle ja kehitykselle tai lapsen asuinympäristön olosuhteet ovat turvattomia. Selvitystyö aloitetaan jos ilmoituksessa käy selkeästi ilmi lastensuojelun palveluiden tarve. Haastateltavat kertoivat, että lastensuojelu on reagoinut esimerkiksi sellaisiin ilmoituksiin, joihin liittyy äärimäinen erilaisten asioiden ja materiaalin hamstraamiseen, asunnon huonekaluttomuus ja päihdekodit, jossa vanhemmat ovat päihtyneitä tai lisäksi oleilee muita päihteiden käyttäjiä.

No jos puhutaan vaikka hamstraajaperheestä. ni kyllä ne johtaa lastensuojelutarpeen selvitykseen ja mahdollisesti sitte ihan ostettuihin siivouspalveluihin ja ohjaukseen ja neuvontaan.

-- mennään kotikäynnille, et siellä ei oo huonekalun huonekaluu. Et sitten niinku mietittin et mitäs? Mut ei se sijoituksenkaan peruste oo. Sinne pittää vaan järjestää kaikki. Mut se vaatii taas sen, et se selvitys on alotettava ja aika nopeesti myös asiakkuuskin et saadaan palvelut sinne sitten.

Jonkun verran on ollu vuosien saatossa näitä ns. huumeluolia, missä käytetään päihteitä ja porukkaa liikkuu ja muuta. Tämösii on semmoset [mistä aloitetaan selvitys].

10.3 Lapsen tai vanhemman fyysinen tai psyykkinen vointi

Haastattelussa saimme haastatteluun osallistuneilta kuulla, että jos lapsen perustarpeista huolehtimisessa on puutteita, asiaa lähdetään herkästi selvittämään. Puutteet perustarpeista tarkoittavat, että lapsen huoltajat ovat huonosti hoitaneet tai jättäneet hoitamatta lapsen riittävästä hygieniasta huolehtimisen, terveydenhoidon tai terveydenhoidosta saadut ohjeistukset, lapsi ei saa riittävästi ravintoa tai huoltajat ovat olleet jollain muulla tavalla piittaamattomia asioista, jotka vaikuttavat lapsen kehitykseen ja kasvuun. Haastateltavat sanoivat, että tämänkaltaisia ilmoituksia tulee erityisesti päiväkodeista ja kouluista. Puutteet lapsen perushoidossa ovat vakava lastensuojelullinen asia, joka johtaa lastensuojelutarpeen selvitykseen.

Epäilykset semmosesta ihan perushoidon vakavista puutteista, ettei esimerkiksi sais ruokaa, ni se on aika vakava juttu. Et kyl semmosta sit lähetään selvittämään, ilman muuta.

Perustarpeista huolehtimisesta tulee päiväkodeista aika paljon ilmoituksia. Ihan siitä että nähhään, että lapsi on likanen ja ei oo syönyt ja on etäinen ja tämmösiä. Ku niistä se huoli yleensä nousee aika isoks. Mutta sitte se kysymys kuuluu se että onko se ilmoittajataho ottanu puheeks sen asian vanhemman kanssa. Onks se selvittänyt mistä se johtuu, onko niillä vaikka pyykkikone menny rikki.

Haastattelussa keskustelimme ilmoituksista, joiden sisältönä on vanhemman uupuminen. Haastateltavat kertoivat, että ensisijaisesti perheelle tarjotaan sosiaalihuoltolain mukaisia varhaisen tuen palveluja, jotka eivät vaadi lapsen tai perheen lastensuojelun asiakkuutta. Varhaisen tuen palveluilla tukee pyritään tarjoamaan mahdollisimman varhain ongelmien syntymisen ehkäisemiseksi tai etteivät olemassa olevat ongelmat pääsisi pahenemaan. Lastensuojelulain mukaista lapsi ja perhekohtaista lastensuojelutyötä eli lastensuojelutarpeen selvitys tehdään jos sosiaalihuoltolain mukaiset varhaisen tuen palvelut eivät ole riittäviä tai perhe ei sen sijaan ole suostuvainen ottamaan sosiaalihuoltolain mukaisia varhaisen tuen

palveluita vastaan. Ero sosiaalihoitolain mukaisten varhaisen tuen palvelujen ja lastensuojelulain mukaisilla lapsi ja perhekohtaisen lastensuojelupalveluiden välillä on, että palveluita toteutetaan lastensuojelun asiakassuunnitelman mukaan, jolloin lapsi tai perhe ovat lastensuojelun asiakkuudessa.

No sit psyykkisessä terveydessä vaikuttaa tietysti se, että jos se on selkeästi vanhempi jo ihan hoidon tarpeessa. että miten se lapsen hoito sitten järjestyy sinä aikana. Siinä vaiheessa se lastensuojelu tulee sit selvittämään sitä asiaa.

10.4 Väki­valta perheessä tai lapsen väkivaltainen käytös

Haastattelussa yksi teemoista käsitteli väkivaltaa. Haastateltavat kertoivat, että lapseen kohdistuvasta väkivallasta kertovista ilmoituksista päätetään aina aloittaa lastensuojelutarpeen selvitys. Lisäksi tehdään ilmoitus myös poliisille, mikäli yksityinen ilmoittajataho ei sitä ole vielä tehnyt. Viranomaisten tekemissä ilmoituksista lapseen kohdistuvasta väkivallasta lastensuojelun ei tarvitse tehdä ilmoitusta poliisille, sillä lastensuojeluilmoituksen tehneellä viranomaisella on velvollisuus itse tehdä ilmoitus myös poliisille.

Niitä [ilmoituksia] tulee meille aika paljonkin. Siis lapsen lyömisestä, tukistamisesta, luunappien antamisesta --

Haastateltavat kertoivat, että sen sijaan ilmoitukset, joissa kerrotaan lapsen vanhempaan tai lapsen vanhemman puolisoon kohdistetusta väkivallasta, eivät ole yhtä yksioikoisia ratkaista. Selvityksen aloittamiseen vaikuttaa esimerkiksi se onko lapsi ollut näkemässä väkivaltaa. Myös vanhemman toiminnalla tilanteessa on merkitystä. Mikäli perheväkivaltaa kokenut puoliso on jo tehnyt ratkaisuja, kuten muuttanut pois, niin selvitystä ei välttämättä aloiteta.

-- sitte se vaikuttaa selvityksen aloittamiseen, et onko lapset ollu näkemässä, kokemassa sitä väkivaltaa. Jos se tapahtuu aina sillä tavalla et lapset ei oo paikalla ja vanhempi on lähtenyt tai lähdössä siitä yhteisestä asunnosta niin -- voi olla että riittää ne muut palvelut.

Jääkö hän siihen? Lähtee­kö turvakodille, uus asunto ja sitte muuta. Tää on semmonen iso merkitys siinä sitten.

Haastateltavien mukaan lapsen käyttäytyessä väkivaltaisesti tarvittava tuki pyritään ensisijaisesti järjestämään lapselle ja perheelle muiden palveluiden kautta. Tässäkin mietitään lapsen etua: jos lapsella on jo olemassa oleva asiakkuus tai hoitosuhde johonkin, onko lastensuojelutarpeen selvityksen aloittamisesta enemmän haittaa kuin hyötyä vai kuormittaako se lasta. Haastateltavat kertoivat, että väkivaltaisella käytöksellä on myös eri syitä ja yhteistyötahot ovat sen takia erityyppisiä. Lapsen väkivaltaista käytöstä koskevista ilmoituksista päätös selvityksen aloittamisesta tehdään tilannekohtaisesti.

Psyykkeen pulmat on semmosia et ne pyritään hoitamaan niin et psykiatrinen puoli ottaa niistä sen päävastuun, mutta pääsääntöisesti niistä kaikista meillä on se selvitys ja asiakkuus.

Et sitte pitkään kestänyt joku kauhea väkivaltaisuus, mistä on kaikenlaisia seurauksia niin-- Jos vanhemmat hoitaa hommansa kuitenkin hyvin niin ei siitä kovin helposti tuu lastensuojeluasiaa. Jos se aiheuttaa jonkun jutun kautta et vanhemmat ei jotenkin pysty sitte toimimaan.

10.5 Vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus ja kasvatustavat

Haastattelussa keskustelimme vanhemman ja lapsen välisestä vuorovaikutuksesta ja erilaisista kasvatustavoista. Haastateltavat kertoivat, että usein vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen liittyvissä ilmoituksissa perhe voidaan ohjata varhaisen tuen palveluihin, esimerkiksi kasvatus- ja perheneuvolaan, eikä lastensuojelutarpeen selvitystä silloin aloiteta. Haastateltavien mukaan selvitys aloitetaan kuitenkin silloin, jos perhe ei ole autettavissa varhaisen tuen palveluilla ja lastensuojelulla on tarjota tilanteeseen jotakin palvelua. Yleensä tällaisissa tapauksissa ilmoittaja on jokin yhteistyötaho. Esimerkiksi kasvatus- ja perheneuvola voi tulla ilmoitus, että heidän keinoin ei enää pystytä auttamaan, jolloin selvitys aloitetaan. Haastateltavat toivat esiin, että myös perheen lähipiiristä voi tulla ilmoituksia koskien esimerkiksi lapselle huutamista. Tällaisissakin ilmoituksissa päätös selvityksen aloittamisesta tehdään tilannekohtaisesti, eikä voi sanoa, että jokaisesta lapselle huutamista koskevasta ilmoituksesta tehtäisiin lastensuojeluilmoitus.

-- naapureilta, tuttavilta ja lapsen läheisiltä ilmoituksia siitä että lapsille huudetaan. Toistuvasti, jatkuvasti, myöhään yöllä huudetaan. Siihenkään ei voi sanoa että se aina johtaisi lastensuojelutarpeen selvitykseen.

Tai sitte just perheneuvolasta tai tuolta tulee ilmoitus meille, että ne alkaa olla niin isot ne pulmat siinä vuorovaikutuksessa et heidän keinoin ei enää pystytä.

Perinteinen on tämmönen varmaan, että sillä vanhemmalla mennee jo sukset ristiin sen perheneuvolan työntekijän kans ja hyö ei niinku enää vaan yksinkertaisesti pääse samalle aaltopituudelle.

Haastateltavat kertoivat, että epätavallisia tai kohtuuttomia kasvatustapoja koskevat ilmoitukset ratkaistaan usein selvitettäväksi. Lasta saatetaan esimerkiksi rangaista kohtuuttomalta kuulostavin keinoin tai hyvin pienistä asioista. Erään haastateltavan mukaan kokemus on osoittanut, että tämän kaltaisten ilmoitusten takaa löytyy yleensä vakavampiakin asioita, joten selvitys on hyvä aloittaa.

Se, että seisotetaan kylmässä parvekkeella tai lapsi kertoo koulussa, että hän on ollu jo kolme kuukautta kotiarestissa, sen takia ku on jonku hyvin mitättömänki asian tehny, tylliin jättäny oman huoneen siivoomatta tai tämmösiä. Että ne menee niinku niin ääripäästä toiseen.

10.6 Huoltoriidat

Ilmoituksia perheen huoltoriidoista lastensuojeluun tulee paljon. Huoltoriidat ovat hankalia tilanteita, sillä riidan osapuolet voivat tehdä toisistaan ilmoituksia kiusantekona. Haastateltavat sanoivat, että ilmoitukseen reagoidaan, mutta lastensuojelu ei lähde tekemään enempää jatkotoimenpiteitä, jos ilmoituksen tarkoituksena on pyrkimys hankaloittaa riidan toisen osapuolen elämäntilannetta.

Se vähän riippuu, ku ne huoltoriidat jotka meillä näkky ni ne on ihan sellasia et käräjäoikeudet ja ihan kaikki kehissä. Ne tekkee niitä ilmoituksia ihan kiusantekona. Ihan liukuhihnatyönä. Ne hakkee näyttöö aika pitkälti käräjäoikeuteen uusiin käsittelyihin.

Haastateltavat kertoivat, että huoltoriitatilanteissa lastensuojelutarpeen selvitys aloitetaan jos ilmoituksessa käy ilmi, että lapsen turvallinen kasvu ja kehitys on vaarassa. Lisäksi joissakin tapauksissa selvitys voidaan aloittaa myös sen

vuoksi, että halutaan selvittää onko perheellä olemassa olevaa tukiverkostoa tai ovatko olemassa olevat tukitoimet riittäviä.

Voi olla huoltoriitajuttuja, mut jos ne vaarantaa sen lapsen kehityksen, hyvinvoinnin, turvallisuuden tai jotain, niinku ne voi tehdä, niin sillen ne myös on lastensuojeluasioita mun mielestä. Vaikka ne on hankalia ja se asioiden sekottuminen on hankalaa, niin kuitenkin.

Haastattelussa saimme kuulla haastateltavilta, että lastensuojelutarpeen selvitys aloitetaan aina, jos ei ole täyttä varmuutta siitä, miten asiat ovat. Voi olla epäily, että selvitys päättyy lyhyeen, mutta se aloitetaan silti. Jo lastensuojelun asiakkuudessa olevasta lapsesta voidaan ilmoituksen myötä tehdä uusi selvitys, missä samalla voidaan tarkistaa nykyisten palvelujen riittävyys.

Mut sitte välillä myö alotetaan se selvitys ihan vain sen takia et myö halutaan varmistaa se tilanne. Ja se selvitys tehään ihan kunnolla ja sitte jos siinä ei nouse esiin mitään-- yleensä niissä selvityksissä ei nouse ees mitään ja sit todetaan että ne vanhat palvelut on riittäviä. Myö sit pystytään menee vähän aikaa eteenpäin.

10.7 Vanhemman vankeusrangaistus

Haastateltavien kokemusten mukaan lastensuojeluilmoituksen koskiessa vanhemman vankeusrangaistusta lastensuojelutarpeen selvityksen aloittamiseen vaikuttaa omalta osalta rikoksen tyyppi, josta vanhempi on saanut vankeusrangaistuksen. Esimerkiksi mikäli kyseessä on vakavampi rikos, saattaa lastensuojelussa herätä epäily siitä, ovatko lapsen kasvu ja kehitys turvattuna.

Niin se vähän riippuu, että mistä se tulee se vankeusrangaistus. Et se jos sielä on niinku ratteja [rattijuopumuksia] tai tämmösiä niinku tarpeeks monta asiaa kerrytely ja niitä, mutta sitte jos alkaa olla niinku että murhasta sielä ollaan menossa ni onhan se vähän niinku juttu toinen.

Haastateltavat kertoivat, että oleellista on myös se, kenen luona lapsi on asunut. Esimerkiksi mikäli ilmoitus koskee sitä, että etävanhempi lähtee suorittamaan

vankeusrangaistustaan, ei se yksin sellaisenaan johda lastensuojelutarpeen selvitykseen. Eri asia on taas se, mikäli lapsen ainoa huoltaja, jonka luona lapsi asuu, lähtee suorittamaan vankeusrangaistustaan. Lapsi ei voi jäädä ilman huoltajaa.

Nii ja onko asunut tämän huoltajan kanssa tämä lapsi, että se vaikuttaa kanssa.

10.8 Lapsen kaveri- ja seurustelusuhteet

Opinnäytetyön teemahaastattelun keskustelun aiheena oli lapsen tai nuoren kaveri- tai seurustelusuhteet. Haastateltavilla oli eri näkemyksiä liittyen nuorten ja lasten seurustelusuhteisiin. Suurissa ikäeroissa tai seurustelukumppanin ollessa täysi-ikäinen ilmoitus voi johtaa lastensuojelutarpeen selvitykseen, sillä halutaan varmistaa että lapsen ja nuoren huoltajat ovat tietoisia seurustelusuhteessa ja osaavat tukea lastaan seurustelusuhteen aikana, sekä lapsi ja nuori kykenevät suojelemaan oman hyvinvointinsa ja turvallisuutensa suhteen aikana. Yksi näkemys oli, ettei ilmoitus välttämättä johda lastensuojelutarpeen selvitykseen, jos huoltajat hyväksyvät suhteen ja antavat tukensa lapsensa seurustelusuhteelle. Yhteinen asia, joka nousee saaduista tuloksista esiin, on että seurusteluunkin liittyvät ilmoitukset arvioidaan yksittäistapauksina. Arviota tehdessä lähdetään selvittämään myös vanhempien näkemystä asian suhteen ennen kuin aloitetaan lastensuojelutarpeen selvitys.

Kyllä se voi olla ihan syytä tutkia mikä sen nuoren tilanne on, että onko sillä just niinku millanen vanhempien tuki ja hoiva ja kaikki ja osaako hän niinku ite suojella itseään ja muuta. Että ilman muuta voi olla selvityksen paikka.

Seurustelusuhteista oikeesti jonku verran tulee yksityisiltä ilmottajilta, että on joku sukulaistyttö 15 vee seurustellee täysikäsen kanssa -- No näissä mie ylleensä oon tehny niin, että mie soitan sille vanhemmalle ja selvitan sitä asiaa ja sen myötä ratkaseen sen, että selvitettääkö vai ei. Mutta jos se vanhempi sen hyväksyy niin mitäs sanomista meillä siinä lastensuojelussa on, ei mitään. Mut jos se vanhempi sanoo, että hän ei sitä hyväksy ja he ei pysty sille mittään tekemmään tai muuta, niin sitten mietittään, että voiaanko myö auttaa sitte tässä jotenki.

11 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli määritellä syitä mitkä lastensuojeluilmoituksessa ohjaavat lastensuojelutarpeen selvitykseen. Opinnäytetyömme tulokset jaottelimme kahdeksan teeman mukaan: päihteet, asumiseen liittyvät tekijät, lapsen tai vanhemman fyysinen tai psyykinen vointi, väkivalta perheessä tai lapsen väkivaltainen käytös, vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus ja kasvatustavat, huoltoriidat, vanhemman vankeusrangaistus ja lapsen kaveri- ja seurustelusuhteet. Tulosten perusteella suoraviivaista jaottelua ei pysty tekemään siten, että tietyt asiat ilmoituksista johtavat aina lastensuojelutarpeen selvitykseen ja tietyt asiat eivät johda. Tuloksista ilmenee, että jokainen lastensuojeluilmoitus käsitellään tapauskohtaisesti ja lapsi ja perhekohtaisen lastensuojelun työn tarvetta pyritään puntaroimaan monesta eri näkökulmasta ennen lapsen tai perheen lastensuojeluasiakkuuden aloittamista.

Suomalainen lastensuojelutyö pyrkii edistämään lapsen suotuisaa kasvua ja kehitystä ja huomioi lapsen edun ja on toimissaan hienovarainen (Araneva 2016, 173–180.) Päätös lastensuojelutarpeen selvittämisestä tehdään, kun sen katsotaan olevan lapsen edun kannalta paras vaihtoehto. Tutkimuksessamme esiintyy monessa kohtaa, että vastaanottotiimin arviotyötä ohjaa toimia lapsen edun mukaisesti parhaalla tavalla. Käytännön tasolla tämä tarkoittaa sitä, että lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelutyön mukaisia toimia ei heti aloiteta, jos lasta tai perhettä voi ensisijaisesti tukea varhaisen tuen palveluilla. Arvioinnin tekeminen on haastavaa, kuten Rantalaiho (1993, 112–114) kirjoittaa, että suurimmat haasteet lapsen edun toteuttamisessa johtavat siitä, mitä tämän edun toteuttamisesta seuraa eri osapuolille, eli lapselle ja hänen vanhemmalleen.

Lastensuojeluilmoitus lähtee vireille hakemuksesta tai jos lastensuojelun työntekijä tai sosiaalityöntekijä saa tietää mahdollisesta lastensuojelun tarpeesta olevasta lapsesta. (Lastensuojelulaki 417/2007, 26 §). Vireille tulon jälkeen lastensuojelun työntekijät arvioivat ilmoituksen kiireellisyyttä, eli onko tarvetta esimerkiksi lähteä perheen luo heti. Sosiaalityöntekijän on seitsemän arkipäivän kuluessa arvioitava aloitetaanko palvelutarpeen arviointi vai mikä on arvioinnin

laajuus. (Araneva 2016, 133–134). Vastaanottotiimin jäsenten on tehtävä heti arvio siitä onko kyseessä kiireellinen lastensuojeluasias eli kohdistuuko lapseen välitön vaara tai uhka. Tulosten perusteella lastensuojeluilmoitusten arviointia helpottavat työkokemus, palvelujärjestelmän tunteminen ja yhteistyön tekeminen kollegojen, ilmoituksen kohteen lapsen tai perheen ja viranomaistahojen välillä. Tutkimustuloksissa kerrotaan, että epävarmoissa tai epäselvissä tilanteissa voidaan myös aloittaa lastensuojelutarpeen selvitys, koska kuten lastensuojeluilmoituksen tekeminen, niin myös lastensuojelutarpeen selvityksen kynnyks on tehty matalaksi. Lisäksi lastensuojelutarpeen selvitys saatetaan aloittaa, koska jokin muu laki niin velvoittaa.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli määrittellä syitä tai signaaleja jotka ohjaavat lastensuojelutarpeen selvitykseen. Kuten Heino (2013) toteaa, tutkimustarkoituksissakin syiden määrittely on osoittautunut vaikeaksi. Lastensuojelun avohuollon asiakkuuden taustalla olevia syitä ovat vanhempien väsyminen, jaksamattomuus tai vanhempien osaamattomuus ja avuttomuus kasvatustehtävässään. (Heino 2013, 96–98). Opinnäytetyön tuloksissa käsitelimme ilmoituksia eri teemojen kautta. Tuloksista ilmeni seuraavanlaisia yhteneväisyyksiä, joita vastaanottotiimin työntekijät tutkivat ilmoituksen sisällöstä. Ne olivat vanhempien toiminta lapsen kasvatukseen liittyvissä asioissa, vanhempien reagointi saapuneeseen ilmoitukseen, mahdollisesti kotikäynnillä tehdyt havainnot, lapsen oma käytös, kohdistuuko lapseen välitön vaara ja ovatko kasvuolosuhteet turvattomia, sekä perhettä tukevien palveluiden olemassaolo ja tarvitseeko perhe lastensuojelun palveluita. Puutteet tai ongelmat yllämainituissa yhteneväisyyksistä toimivat voivat siis olla syitä, jotka johtavat lastensuojelutarpeen selvitykseen.

Vantaan vastaanottotiimikokeilun arviointi koettiin haasteelliseksi, sillä lastensuojelu alkuvaiheen arvioinnista ei ole olemassa yhteneväisiä kriteerejä. (Paasivirta 2012, 245). Sama näkyi tämän opinnäytetyön tuloksissa. Yhteneväisten kriteerien puuttuessa päätös lastensuojelutarpeen aloittamisesta perustuu työntekijöiden omaan arvioon ja työparityöskentelyyn. Tutkimustietoa aiheesta tarvittaisiin lisää.

12 Pohdinta

Opinnäytetyön tarkoituksena oli määritellä syitä tai signaaleja jotka ohjaavat tai eivät ohjaa lastensuojelutarpeen selvitykseen. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää millaiset syyt lastensuojeluilmoituksessa johtavat lastensuojelutarpeen selvitykseen. Tulokset osoittivat mielestämme sen, että aihe on tarpeellinen mutta haastava, koska aiempia tutkimuksia lastensuojelutarpeen selvitykseen johtavista syistä ei löydy. Emme siksi voineet tehdä vertailua tutkimusten välillä.

Lastensuojelulaki (417/2007) määrittää, että lastensuojelu on järjestettävä siinä laajuudessa, mitä kunnassa esiintyvä tarve edellyttää. Siksi avo- ja sijaishuollon tarve, saatavuus ja sisällöt vaihtelevat eri alueilla ja kunnissa suuresti. Kunnat voivat myös määrittää itse sosiaalityöntekijöidensä tehtävänkuvia paikallisesti. (Heino 2013, 102; Lastensuojelulaki 417/2007, 11§.) Onkin mielenkiintoista, että tutkimuksia tai muuta tietoa erilaisista järjestämistavoista, kuten juuri vastaanottotiimeistä tai muista sen kaltaisista, ei ole paljon. Kuntien ja alueiden erilaisista menetelmistä ja välineistä lastensuojelupalvelujen järjestämisessä tarvittaisiin lisää tietoa.

Jollain tapaa opinnäytetyön tuloksiin on vaikuttanut myös se, että jouduimme hankkimaan itse taustatietoa fokusryhmähaastattelun avulla. Täten teemahaastattelurunkoon tuli vain sellaisia asioita ja teemoja, joista olimme fokusryhmähaastattelussa keskustelleet. Esimerkiksi koulunkäyntiin liittyviä syitä emme käsitelleet ollenkaan, sillä niitä ei teemahaastattelussa tullut esille. Se taas voi johtaa siitä, että emme fokusryhmähaastattelussa johdatelleet keskustelua siihen suuntaan.

Useampi haastateltava olisi voinut tuoda tuloksiin enemmän teemoja ja näkökulmia. Tähän ei kuitenkaan ollut mahdollisuutta, sillä vastaanottotiimissä tai vastaanottotiimin periaatteiden mukaisesti työskenteleviä oli vain kolme. Ehkä olimme voineet vielä lisäksi haastatella muita lastensuojelun työntekijöitä, mutta fokusryhmähaastattelun jälkeen jäi sellainen kuva, että vastaanottotiimiläiset olivat tähän opinnäytetyöhön parhaita asiantuntijoita. Eli muiden työntekijöiden

haastattelemisen ei välttämättä olisi tuonut lisää tähän opinnäytetyöhön, tai sitten tutkimus olisi tullut rakentaa hieman eri tavalla.

Tulensalo & Muukkonen (2005) ovat luoneet lapsikeskeisen tilannearvion mallin, jota käytetään lastensuojelutarpeen selvittämisessä (Tulensalo & Muukkonen 2005). Vastaavanlaista mallia ei ole kehitetty lastensuojelun alkuarviointiin, eli siihen kun lastensuojeluilmoitus saapuu ja täytyy tehdä ratkaisu siitä, aloitetaanko lastensuojelutarpeen selvitys. Herää kysymys, että tarvittaisiinko sellaista vai onko se sellainen kohta, jossa työntekijän kokemuksen ja sen kautta saadun tiedon merkitys korostuu. Päätös lastensuojelutarpeen selvityksen aloittamisesta tai aloittamatta jättämisestä on yksittäisten lastensuojelun ammattilaisten varassa. Mietimme, voisiko joissakin tilanteissa olla mahdollista, että päätökseen selvityksen aloittamisesta tai aloittamatta jättämisestä vaikuttaisi myös muut, ilmoitukseen liittymättömät asiat, kuten kiire tai se, että on jo paljon selvityksiä odottamassa. Erillinen vastaanottotiimi poistaa päätöksenteosta ainakin kiireen vaikutuksen, sillä lastensuojelutarpeen selvityksen aloittaminen ei vaikuta vastaanottotiimissä työskentelevän työmäärään.

Opinnäytetyön hyödyllisyyttä pohtiessa voimme todeta muutaman asian. Mielestämme opinnäytetyömme on erittäin pieni pintaraapaisu aiheesta ja luotettavammat tulokset syntyisivät kokeneempien ja ammattimaisempien tutkijoiden toimesta. Nyt tilastojen tai lastensuojelun alkuarvioinnin menetelmien olemattomuus sai näyttämään opinnäytetyömme jollain tapaa puutteelliselta, vaikka pyrimmekin sitä omalla tiedonhankinnalla (fokusryhmähaastattelu) paikkaamaan.

12.1 Luotettavuus ja eettisyys

Koko opinnäytetyöprosessin ajan olemme huolehtineet siitä, että tutkimuksemme koottu tieto on luotettavaa ja olemme toimineet eettisten periaatteiden mukaan. Tutkimuksen luotettavuuteen kuuluu, että tieto on käsitelty, kerätty ja arkistoitu asianmukaisesti. (Kuula 2014, 25–26). Tutkimuseettinen neuvottelukunta on määritellyt ohjeet, jotka toimivat lähtökohtana hyvälle ja luotettavalle tut-

kimukselle. Hyvä tutkimus edellyttää rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta tutkimustyössä. Muiden tekemiin tutkimuksiin viitataan asianmukaisesti oikealla tavalla. Tutkimus suunnitellaan, toteutetaan ja siitä raportoidaan. Tutkimukseen hankitaan tarvittavat tutkimusluvut. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012.) Opinnäytetyömme on julkinen. Työhön on hankittu tutkimuslupa (liite 6) sekä tehty toimeksiantajan kanssa sopimukset opinnäytetyön tekemisestä (liite 7).

Yksi iso osa eettisyyttä tutkimuksessa on tutkittavien suoja. Se edellyttää sitä, että osallistuminen on vapaaehtoista ja tutkittavat ovat tietoisia mihin ovat osallistumassa. Tutkimustieto on luottamuksellista, eikä sitä käytetä muuhun tarkoitukseen. Tutkittavien nimettömyys on myös säilyttävä. (Tuomi & Sarajärvi 2009.) Lähetimme haastateltaville saatekirjeen, jossa kerroimme opinnäytetyöstämme. Haastatteluun osallistuminen oli vapaaehtoista. Haastattelut analysoitiin siten, ettei haastateltavien nimi tule ilmi. Opinnäytetyön valmistuttua tuhoamme haastatteluissa saamamme materiaalin, emmekä käytä sitä muuhun tarkoitukseen.

Tutkimusetiikka on tieteen sisäistä ohjausta. Normeilla ja keskustelulla on tarkoitus edistää tutkimustoiminnassa hyviä tieteellisiä käytäntöjä ja estämään väärinkäytöksiä. Hyvä tutkimus sisältää hyviä toimintatapoja, faktatietoa ja taitoja suhteessa tiedeyhteisöön kuin myös ympäröivään yhteiskunta. Huonossa tieteellisessä tutkimuksessa raportointi ja tulosten kirjaaminen on puutteellista ja tutkimuksen aikana on toimittu normatiivisen etiikan vastaisesti, johon liittyvät käytännön loukkaukset, tutkimuksen plagiointi ja vilpin käyttö. (Kuula 2014, 34–36). Opinnäytetyömme on toteutettu hyvän tutkimuksen periaattein ja olemme pyrkineet raportoimaan kaiken mahdollisimman perusteellisesti. Opinnäytetyömme on meidän itsemme tekemä ja tulokset esitetään siten, mitä aineistoissa on noussut esiin. Tutkimusta tehdessä olemme noudattaneet hyviä toimintatapoja ja tutkimus sisältää ajankohtaisimman faktatiedon. Opinnäytetyössämme toisten tekemiin tutkimuksiin on viitattu oikealla tavalla lähdemerkinnöin. Olemme käyttäneet yhtä toissijaista lähdettä, sillä alkuperäislähdettä ei ollut saatavilla.

Tutkimuksen luotettavuutta voidaan parantaa tutkimusprosessin julkisuudella. Raportin lisäksi se voi tarkoittaa sitä, että tutkimusprosessia arvioivat esimerkiksi tutkijakollegat (Tuomi & Sarajärvi 2009, 142). Kohdallamme tämä tarkoitti sitä,

että kävimme opinnäytetyön ohjauksen pienryhmätapaamisissa, joissa muiden opinnäytetöiden tekijät sekä opettajat kuuluivat opinnäytetyöstämme ja sen vaiheista.

12.2 Opinnäytetyöprosessi

Otimme yhteyttä toimeksiantajaan lokakuussa 2016, jolta saimme aiheen opinnäytetyöllemme. Opinnäytetyön suunnitelman kirjoittamisen aloitimme joulukuussa 2016. Kesäkuussa 2017 järjestimme fokusryhmähaastattelun, johon osallistui kolme lastensuojelun sosiaalityöntekijää. Fokusryhmähaastattelusta saimme tarvittavaa tietoa, jonka pohjalta teimme teemahaastattelurungon vastaanottotiimille. Teemahaastattelurunko valmistui kesäkuun alussa 2017, jonka jälkeen otimme yhteyttä haastateltaviin saatekirjeen muodossa. Teemahaastattelut aloitettiin kesäkuun lopussa ja viimeisin tehtiin heinäkuun puolessa välissä. Kaiken kaikkiaan opinnäytetyön työstäminen oli lähes vuoden mittainen prosessi (liite 8).

Opinnäytetyön tekeminen on ollut vaiherikas prosessi. Yllättävää oli toimeksiantajan- ja opinnäytetyön aiheen löytyminen vaivattomasti. Opinnäytetyön aikana toimeksiantajan puolesta ohjaaja vaihtui, mutta uuden ohjaajan kanssa yhteistyö jatkui hyvin ja tutkimukseen liittyviin mieltä askarruttaviin kysymyksiin olemme saaneet tukea ja vastauksia toimeksiantajan puolesta.

Haastavinta opinnäytetyön kannalta on ollut tiedon etsintä ja työ- ja opiskelu-elämän yhdistäminen. Opinnäytetyömme aiheesta kirjoitettua materiaalia ei löytynyt paljon ja eniten aikaa prosessin osalta vei teorian tiedon etsiminen ja löytäminen. Tiedon etsintä kävi välistä uuvuttavaksi ja näissä tilanteissa tuli pohdittua, onko tutkimuksen aihe liian haastava. Lastensuojeluilmoituksista ja siitä, mitä tapahtuu ja miten tapahtuu ensimmäisen seitsemän päivän aikana, ei juurikaan löydy tutkimuksia tai kirjallisuutta. Ammatillisen kasvun kannalta opinnäytetyön prosessin aikana on tullut harjoitettua stressin- ja paineensietokykyä, mutta on tullut myös rohkeutta tarttua haasteisiin ja sinnikkyyttä hoitaa aloitettu työ loppuun. Opinnäytetyön tekeminen työparin kanssa on opettanut paljon mutkattomasta yhteis-

työstä ja luotettavasta tiimityöskentelystä. Molempien on täytynyt tehdä kompromisseja, mutta yhteiset opinnäytetyön hetket ovat olleet erittäin palkitsevia, kun prosessia on voinut reflektoida toisen kanssa.

Omat oppimiskokemuksemme opinnäytetyöprosessin aikana liittyvät lastensuojelun lainsäädäntöön syventymiseen ja tutkimuksellisiin menetelmiin. Olemme saaneet syventävää tietoa suomalaisesta lastensuojelutyöstä ja tietoa siitä mihin suomalainen lastensuojelutyö pohjautuu. Opimme uusia tutkimuksellisia menetelmiä, joita käytimme myös tiedonhankinnan menetelminä. Fokusryhmähaastattelu tiedonhankinnan välineenä oli molemmille uusi kokemus ja tiedon analysointi vaati molemmilta huolellista syventymistä ja kärsivällisyyttä. Ammatillisen kasvun kannalta opinnäytetyön prosessi on antanut molemmille itsevarmuutta tarttua vaikeaan tutkimusaiheeseen. Lisäksi olemme oppineet lastensuojeluilmoitusten alkuarvioinnista ja työvaiheista, jotka sisältyvät alkuarviontiin.

12.3 Jatkotutkimus- ja kehittämisideat

Toimeksiantajamme kertoi, että heiltä kysytään usein mikä on lastensuojeluasia. Idea opinnäytetyömme aiheesta tuli siitä, että työntekijöillä on käsitys ja kyky arvioida tilanteessa mikä on lastensuojeluasia, mutta opinnäytetyössämme halusimme tuoda sen ajatteluprosessin näkyväksi. Opinnäytetyötämme voisi siis mahdollisesti myös jatkohyödyntää vastattaessa kysyjille siitä, mikä on lastensuojeluasia.

Jatkotutkimuksena olisi mielenkiintoista tietää määrällistä tilastoa ilmoitusten aihepiireistä ja tekijöistä. Mihin liittyen ilmoituksia tehdään eniten ja missä suhteessa ilmoituksen tekijät ovat yksityisiä henkilöitä ja viranomaistahoja. Heino (2007) on tutkimuksessaan "Keitä ovat lastensuojelun uudet asiakkaat" aiheetta jo käsitellyt, mutta se alkaa olla vanha, koska lastensuojelulakia on uudistettu sen jälkeen. Toinen jatkotutkimusajatuksemme liittyy Joensuun kantakaupungin vastaanottotiimiin. Määrällistä tutkimusta ilmoituksista voisi kohdentaa pelkästään sinne: moniko tullut ilmoitus johtaa lastensuojelutarpeen selvitykseen tai moniko puhelu, jossa vastaanottotiimiä konsultoidaan, johtaa lopulta lastensuojeluilmoitukseen.

Lähteet

- Araneva, M. 2016. Lapsen suojeleminen. Toteuttaminen ja päätöksenteko. Käsikirja lapsen asioista päättävälle. Helsinki: Talentum Pro.
- Bardy, M. 2013. Lapsuus, aikuisuus ja yhteiskunta. Teoksessa Bardy, M. (toim.). Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. 49–78.
- Espoon keskuksen lastensuojelu. 2017. Lastensuojelun ensiarvioinnin ja päivystyksen malli "Ahma". Toimintamalli. <https://www.innokyla.fi/web/malli4547553>. 5.4.2017.
- Euroopan ihmisoikeussopimus. Ulkoasiainministeriön ilmoitus Euroopan ihmisoikeussopimuksesta (Yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi) sellaisena kuin se on muutettuna yhdennellätoista pöytäkirjalla 63/1999. <http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1999/19990063>. 15.5.2017.
- Nyrhinen, A. 2016. Ennakollinen lastensuojeluilmoitus. Teoksessa Hakalehto, S. & Toivonen, V. (toim.) Lapsen oikeudet lastensuojelussa. Helsinki: Kaupparegisteri. 111–125.
- Hallituksen esitys 252/2006. Hallituksen esitys Eduskunnalle lastensuojelulainsäädännön muuttamisesta eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.
- Heino, T. 2007. Keitä ovat uudet lastensuojelun asiakkaat. Helsinki: Stakes
- Heino, T. 2013. Lastensuojelun tilastot, asiakkaat ja palvelut. Teoksessa Bardy, M. (toim.). Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. 84–107.
- Hirsjärvi, S. Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hirsjärvi, S. Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytännöt. Helsinki: Yliopistopaino.
- Jokinen, R. 2017. Joensuun kantakaupungin lastensuojelun avohuollon johtava sosiaaliohjaaja. Henkilökohtainen tiedonanto 10.4.2017.
- Järvelä, T. 2014. Huolenpidon pirstaloituminen lastensuojelutarpeen selvityksissä. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/44942/URN:NBN:fi:ju-201412173529.pdf?sequence=1>. 18.4.2017.
- Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä: miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kuula, A. 2014. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Vantaa: Hansaprint Oy.
- Lastensuojelu 2015. Tilastoraportti 20/2016. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. http://julkari.fi/bitstream/handle/10024/131625/Tr20_16.pdf?sequence=4. 13.3.2017.
- Lastensuojelulaki 417/2007.
- Lastensuojelun Keskusliitto. 2017. Lastensuojelu.info. Sanasto. <https://www.lastensuojelu.info/sanasto/>. 14.10.2017.
- Lastensuojelun Keskusliitto. 2017. Lastensuojelu.info. Lastensuojelun perusta. <https://www.lastensuojelu.info/lastensuojelun-perusta/lapsen-etu-on-tarkein/>. 22.10.2017.
- Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 612/1999.
- Mäntyranta, T. & Kaila, M. 2008. Fokusryhmähaastattelu laadullisen tutkimuksen menetelmänä lääketieteessä. Duodecim 2008;124:1507-13. <http://www.ebm-guidelines.com/xmedia/duo/duo97349.pdf>. 15.5.2017.
- Paasivirta, A. 2012. Miten tullaan lastensuojelun asiakkaiksi? Vastaanottotyöryhmillä apua nopeasti ja oikea-aikaisesti. Teoksessa Strömberg-Jakka, M. & Karttunen, T. (toim.). Sosiaalityön haasteet: tukea ammattilaisen arkeen. Jyväskylä: PS-kustannus. 234–252.

- Rantalaiho, U-M. 1993. Sosiaalityöntekijä lapsen etua etsimässä. 104-120. Teoksessa Karvinen, S. (toim.) Sosiaalityön eettiset jännitteet. Sosiaalityön vuosikirja 1993. Helsinki: Sosiaalityöntekijäin liitto.
- Räty, T. 2015. Lastensuojelulaki - käytäntö ja soveltaminen. Porvoo: Bookwell.
- Siun sote. 2016. Pohjois-Karjalan sosiaali- ja terveystalvelujen kuntayhtymä. Perussopimus. http://www.siunsote.fi/documents/4823935/4967036/Siunsote_perussopimus.pdf/cd203e2b-08db-46cb-ae98-f9231ecd7b70. 11.4.2017.
- Siun sote. 2017. Lastensuojelu. <http://www.siunsote.fi/lastensuojelu>. 20.8.2017.
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2006. Lastensuojelulain kokonaisuudistustyöryhmän muistio. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2006:25. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. <http://julkari.fi/bitstream/handle/10024/114375/Selv200625.pdf?sequence=1>. 2.3.2017.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2013. Toimiva lastensuojelu. Selvitysryhmän loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2013:19. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74483/Toimiva%20lastensuojelu%20loppuraportti_final_19062013.pdf?sequence=1. 13.3.2017.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2009. Lastensuojelu 2008. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80057/Tr19_09.pdf?sequence=1. 19.4.2017.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2010. Lastensuojelu 2009. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80058/Tr29_10.pdf?sequence=1. 19.4.2017.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2011. Lastensuojelu 2010. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80059/Tr29_11.pdf?sequence=1. 19.4.2017.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2012. Lastensuojelu 2011. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90891/Tr26_12.pdf?sequence=5. 19.4.2017.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2013. Lastensuojelu 2012. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110691/Tr30_13.pdf?sequence=5. 19.4.2017.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2014. Lastensuojelu 2013. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116946/Tr26_14.pdf?sequence=5. 19.4.2017.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2015. Lastensuojelu 2014. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/129537/Tr25_15_korjattu.pdf?sequence=4. 19.4.2017.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2016. Lastensuojelu 2015. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131625/Tr20_16.pdf?sequence=4. 19.4.2017.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2017. Lastensuojelun käsikirja 2017. Ennakollinen lastensuojeluilmoitus. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluilmoitus-ja-lastensuojeluasian-vireilletulo/ennakollinen-lastensuojeluilmoitus>. 22.10.2017.
- Tulensalo, H. & Muukkonen, T. 2005. Lapsikeskeinen tilannearvio ja työprosessi lastensuojelun sosiaalityössä. Teoksessa Satka, M., Karvinen-Niinikoski, S., Nylund, M. & Hoikkala, S. (toim.). Sosiaalityön käytäntötutkimus. Helsinki: Palmenia-kustannus.
- Tuomi, J. & Sarajarvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsittely Suomessa. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta. http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf. 26.3.2017.
- YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista. 1991.

Liiteluettelo

Liite 1	Mindmap fokusryhmähaastattelua varten
Liite 2	Saatekirje teemahaastatteluun
Liite 3	Esimerkki fokusryhmähaastattelun analyysistä
Liite 4	Teemahaastattelurunko
Liite 5	Esimerkki teemahaastattelun analyysistä
Liite 6	Tutkimuslupa
Liite 7	Toimeksiantosopimukset
Liite 8	Opinnäytetyöprosessi

Mindmap fokusryhmähaastattelua varten

Saatekirje teemahaastatteluihin

Hei!

Olemme kolmannen vuoden sosionomiopiskelijoita Karelia-ammattikorkeakoulusta ja teemme opinnäytetyötämme lastensuojeluilmoituksista. Opinnäytetyön toimeksiantajana on Siun sote. Tavoitteenamme on selvittää työntekijän näkökulmasta millaiset syyt lastensuojeluilmoituksissa ovat sellaisia, että ne eivät johda palvelutarpeen arviointiin ja mikä puolestaan on lastensuojeluasia. Tutkimuskysymyksiämme ovat: Mitä ovat ne tekijät lastensuojeluilmoituksessa, jotka ohjaavat, että kyseessä on lastensuojeluasia? Mitä ovat ne tekijät lastensuojeluilmoituksessa, jotka ohjaavat, että kyseessä ei ole lastensuojeluasia?

Haastattelut ovat teemahaastatteluja, jotka nauhoitetaan ja litteroidaan. Haastatteleminen yhtä työntekijää kerrallaan. Haastattelu vie aikaa enintään tunnin ja haastateltavat pysyvät nimettöminä. Opinnäytetyön valmistumisen jälkeen haastatteluaineisto hävitetään.

Haastattelut toteutettaisiin kesän 2017 aikana. Kerromme mielellämme lisää opinnäytetyöstämme, mikäli kysymyksiä herää. Teille sopivan ajan löytämiseksi toivomme, että vastaisitte mahdollisimman pian, milloin pystyisitte osallistumaan haastatteluun.

Kesäisin terveisin,

Alina Kolppanen
alina.kolppanen@edu.karelia.fi

Maaria Kontiainen
maaria.kontiainen@edu.karelia.fi

Saatekirje fokusryhmähaastatteluun

Hei!

Olemme kolmannen vuoden sosionomiopiskelijoita Karelia-ammattikorkeakoulusta ja teemme opinnäytetyötämme lastensuojeluilmoituksista. Opinnäytetyön toimeksiantajana on Siun sote. Tavoitteenamme on selvittää työntekijän näkökulmasta millaiset syyt lastensuojeluilmoituksissa ovat sellaisia, että ne eivät johda palvelutarpeen arviointiin ja mikä puolestaan on lastensuojeluasia. Tutkimuksemme koostuu ryhmäkeskustelusta ja haastatteluista. Sait tämän kirjeen, sillä haluamme kutsua sinut ryhmäkeskusteluun.

Ryhmäkeskustelun tarkoituksena on keskustella niistä syistä lastensuojeluilmoituksessa, jotka voisivat johtaa lastensuojelutarpeen selvitykseen. Ryhmäkeskustelu nauhoitetaan ja litteroidaan. Keskustelusta nousseet asioiden perusteella teemme haastattelurungon myöhempää vaihetta varten. Keskusteluun osallistuvien henkilöllisyys ei tule ilmi missään vaiheessa, ja opinnäytetyön valmistuttua tutkimusaineisto hävitetään.

Ryhmäkeskustelut toteutettaisiin kesän 2017 aikana. Keskusteluun on hyvä varata aikaa noin tunnin verran. Teille sopivan ajan löytämiseksi toivomme, että vastaisitte mahdollisimman pian pystyttekö osallistua haastatteluun.

Kesäisin terveisin,

Alina Kolppanen

alina.kolppanen@edu.karelia.fi

Maaria Kontiainen

maaria.kontiainen@edu.karelia.fi

Esimerkki fokusryhmähaastattelun analyysistä

Alkuperäisilmaisu	Pelkistetty ilmaisu	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
mutta kyllähän jos ois vaikka siis lapsen jottain pahoinpitely tai jottain tämmöstä ni.. eiköhän ne oo ihan selkeetä että ne selvitetään	Lapsen pahoinpitely	Väkivalta	Väkivalta perheessä	Lastensuojeluilmoituksen sisältö
päihteidenkäyttö missä lapsi on selkeesti jotenki näkemässä tai osallisena ni kyllähän ne tulee [selvitettäväksi].	Lapsi näkee päihteidenkäyttöä tai käyttää itse	Päihteet	Päihteet ja päihteidenkäyttö	Lastensuojeluilmoituksen sisältö
tuos asunnottomuus on tuossa vähän niinku. - - voihan se selvitykseen johtaa ihan hyvin, mutta että johtaako välttämättä asiakkuutteen.	Asunnottomuus saattaa johtaa lastensuojelutarpeen selvitykseen	Asunnottomuus	Asumiseen liittyvät tekijät	Lastensuojeluilmoituksen sisältö
kun se soitto vastaanottotiimiin tulee, niin siinä voi olla vielä vähän niinku soittajallakin kysymysmerkki, että tuleeko tehdä lastensuojeluilmoitus vai onko joku muu palvelu mihin tän vois niinku ohjata	Vastaanottotiimiltä kysytään tulisiko tehdä lastensuojeluilmoitus	Vastaanottotiimin konsultointi lastensuojeluilmoituksissa	Ilmoituksen vastaanottaminen tai ohjaus muihin palveluihin	Lastensuojeluilmoitukset ja konsultaatiot
varmaan sillä tiimilläkin heränny huoli että tää ei nyt ollu tällä yhellä heiän puhelinsoitollaan et tässä vaatii enemmän jotain toimenpiteitä tai selvittelyjä.	Huolen herääminen ja lisäselvitysten tarve	Palvelutarpeen selvitys	Lastensuojelutarpeen selvitys	Vastaanottotiimin erityisosaaminen

Teemahaastattelurunko

TAUSTATIEDOT

- Koulutus
- Työkokemus lastensuojelussa

LASTENSUOJELUILMOITUKSET JA KONSULTAATIOT

- Minkä verran ilmoituksia tulee? (ilmoitusten määrän kasvu, miten näkyy työssä?)
- Kuka ottaa ilmoituksen vastaan? Mitä sitten tapahtuu?
- Konsultaatiot. Millaisissa tilanteissa ja mitkä tahot ottavat yhteyttä, esim. tulisiko tehdä ilmoitus vai ei?

PALVELUTARPEEN ARVIOINTI

- Millä tavoin arvioidaan, missä laajuudessa palvelutarpeen selvitys tehdään? Eli esimerkiksi riittääkö ohjaus muihin palveluihin vai tarvitaanko lastensuojelutarpeen selvitystä.
- Kiireellinen lastensuojelun tarve
- Lastensuojelulaki 26§: "Lisäksi on tehtävä sosiaalihuoltolain 36 §:n mukainen palvelutarpeen arviointi, jollei arvioinnin tekeminen ole ilmeisen tarpeetonta." Millaisia ovat tilanteet, joissa arvioinnin tekeminen on ilmeisen tarpeetonta? Kerro esimerkkejä.
- Kuka/keksi tekee arviota?
- Tehdäänkö arviota yhdessä jonkun kanssa? Kenen/minkä tahon?

LASTENSUOJELUILMOITUKSEN SISÄLTÖ

- Millaisissa tilanteissa päätetään, että tehdään lastensuojelutarpeen selvitys? Käytännön esimerkkejä.
 - Millaisissa tilanteissa asia etenisi lastensuojelutarpeen selvitykseen ja millaisissa tilanteissa esimerkiksi ohjaus muihin palveluihin riittäisi?
-
- Päihteidenkäyttö (lapsen oma päihteidenkäyttö/päihteidenkäyttö perheessä)
 - Väkivalta perheessä
 - Lapsen väkivaltainen käytös
 - Lapsen rikollisuus
 - Työhön ja asumiseen liittyvät tekijät (esim. lapselle soveltumattomat asuinolosuhteet)
 - Lapsen fyysinen ja psyykinen vointi (esim. perustarpeista huolehtimisessa puutteita)
 - Vanhemman/vanhempien jaksaminen, fyysinen terveys, psyykinen terveys (esim. hoitamattomat mielenterveysongelmat)
-
- Vanhemman/vanhempien ja lapsen välinen vuorovaikutus
 - Vanhemman vankeusrangaistus
 - Kasvatustapa
 - Lapsen iänmukaiseen kasvuun liittyvät haasteet
 - Pelaaminen ja ikäraajat
 - Taloudelliset vaikeudet
 - Perheen kriisitilanteet ja ristiriidat (esim. lapsen jääminen vailla huoltajaa)
 - Lapsen huolto- ja tapaamisasiat
 - Lapsen kaverisuhteet

Esimerkki teemahaastattelujen analyysistä

Alkuperäisilmaisu	Pelkistetty ilmaisu	Alaluokka	Yläluokka	Päälouokka
Useinkin jos siitä ilmoituksesta voi todeta et varmasti on sitä väkivaltaa niin se on aika sitte selvästi selvitettävä asia	Ilmoituksesta todettavissa oleva väkivalta johtaa lastensuojelutarpeen selvitykseen	Väkivalta	Väkivalta perheessä	Johtaa lastensuojelutarpeen selvitykseen
jos puhutaan vaikka hamstraajaperheestä. ni kyllä ne johtaa lastensuojelutarpeen selvitykseen ja mahdollisesti sitte ihan ostettuihin siivouspalveluihin ja ohjaukseen ja neuvontaan	Äärimmäinen tavarampaljous ja perheellä tapana "hamstrata" tavaraa	Riittämättömät tai lapselle soveltumattomat asuinolosuhteet	Asumiseen liittyvät tekijät	Johtaa lastensuojelutarpeen selvitykseen
teinien kohalla että jos on yksi kännitöilailu mistä poliisi tekkee sen ilmoituksen, eikä oo mittään koko nuoren historian aikasena aiempaa --	Poliisi tekee ilmoituksen alkoholia käyttäneestä nuoresta, mutta tietoa aikaisemmista alkoholikokeiluista ei ole	Nuoren päihteidenkäyttö	Päihteet	Saattaa johtaa lastensuojelutarpeen selvitykseen
Pari sieltä on kieltäytynyt puhaltamassa ja näistä on tehty lastensuojeluilmoitus. Ei selvitykseen. Ohjataan ihan päihdepalveluihin, sosiaaliohjaus terveydenhoitaja kuka siellä onkaan sitten jututtaa ja selvittää sitä.	Nuori kieltäytynyt puhaltamasta ja lastensuojelutarpeen selvityksen sijaan ohjattu muihin palveluihin	Nuoren päihteidenkäyttö	Päihteet	Ei johda lastensuojelutarpeen selvitykseen.

Tutkimuslupa

Siun sote - Pohjois-Karjalan sosiaali- ja terveyspalvelujen kuntayhtymä 1710 Lastensuojelu, Joensuun kantakaupunki Toimialuejohtaja, perhe- ja sosiaalipalvelut	Päätöspöytäkirja Tutkimuslupapäätös 11.5.2017	Dnro: 929/13.00.01.00/2017 5§	1(1)
--	---	-------------------------------------	------

Lastensuojeluilmoituksesta lastensuojelutarpeen selvitykseen / Kolppanen Alina

Selostus asiasta Uusi hakemus.

Päätös Myönnän tutkimusluvan hakemuksen mukaisesti.

Perustelut Perustelut ilmenevät tutkimuslupahakemuksesta.

Lain, asetuksen tai kunnallisen säännön kohta, johon päätös perustuu

Siun soten hallintosääntö 3 luku 3 §

Sosiaalitieteellisissä tutkimuksissa:
Sosiaalihuoltolaki 1301/2014

Opinnäytetöissä:
Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta 621/1999

Allekirjoitus ja virka-asema

Korhonen Leena
Toimialuejohtaja, perhe- ja sosiaalipalvelut

Lisätietojen antaja Toimialuejohtaja, Leena Korhonen
p. 013 3305768, leena.korhonen@siunsote.fi

Tiedoksianto Annettu tiedoksi sähköpostilla 12.5.2017
Tiedoksiantaja Kaija Pietarinen
Jakelu **Kolppanen Alina**
Paddar Mervi
Ollila Tuuli
Jokinen Reetta
Oikarinen Esko
Matveinen Mari

Toimeksiantosopimukset

OPINNÄYTETYÖN TOIMEKSIANTOSOPIMUS
Tämä sopimus soveltuu käytettäväksi ainoastaan sellaisten opinnäytetöiden yhteydessä, joita toteutetaan ammattikorkeakoulun ulkopuolisen rahoituksen hankkeessa.

Toimeksiantaja	Nimi (esim. yritys) <i>Suun sote : Pohjois-Karjalan sosiaali- ja terveyspalveluyritysten kuntayhtymä</i>	
	Yhteystiedot (yhteyshenkilö, puhelin, sähköposti) <i>Reetta Jokinen, 013 330 5945, reetta.jokinen@suunsote.fi</i>	
Työn aihe		
Tekijä	Nimi	Opiskelijanumero
	<i>Maana Kontiainen</i>	<i>1401393</i>
	Postinumero	Postitoimipaikka
	<i>01300</i>	<i>JOENSUU</i>
	Sähköpostiosoite	Ryhmitunnus
	<i>maana.kontiainen@edu.karelia.fi</i>	<i>ITNS 14B</i>
Karelia-amk	Yhteyshenkilön nimi (Ohjaaja)	Tehtävänimike
	<i>Jan Johansson</i>	<i>Lehtori</i>
	Toimipaikka ja osoite	
	<i>Tikkari 9, 02000 Joensuu</i>	
	Puhelin	Sähköpostiosoite
		<i>jan.johansson@karelia.fi</i>
Hanke	Opinnäytetyö liittyy seuraavaan Karelia-amk:n ulkopuolisen rahoituksen hankkeeseen (hankkeen nimi, hankenumero, rahoituslähde/-ohjelma):	
Toimeksiantosopimuksen ehdot		
Ohjaus	Ohjaaja valvoo työtä ammattikorkeakoulun puolesta ja antaa työn edellyttämiä ohjeita ja neuvoja. Ammattikorkeakoulu ja Ohjaaja eivät ole konsulttivastuusta työstä.	
Dokumentointi	Karelia-amk:ssa toteutetaan avointa toimintakulttuuria, mikä tarkoittaa, että myös opinnäytetöiden aineistot ja tulokset avataan soveltuvin osin erillisen ohjeistuksen mukaisesti (ml. avoin julkaiseminen). Työstä laaditaan ammattikorkeakoulun opinnäytetyön ohjeen mukainen kirjallinen raportti, joka julkaistaan sähköisessä muodossa Theseus-verkkokirjastossa tai josta toimitetaan yksi kansitettu kappale ammattikorkeakoulun kirjastoon. Työ arkistoidaan Karelia-amk:n kirjastoon sähköisessä muodossa.	
Oikeudet	Opinnäytetyö toteutetaan Karelia-amk:n ulkoisella rahoituksella toteutettavan hankkeen yhteydessä. Tekijä ja Ohjaaja luovuttavat Toimeksiantajalle ja Karelia-amk:lle ulkoisella rahoituksella toteutettuihin aikaansaamiinsa tuloksiin sellaiset oikeudet, jotka Karelia-amk on sitoutunut pitämään itsellään tai luovuttamaan edelleen Karelia-amk:n solmimissa rahoitus- ja yhteistyösopimuksissa. Kyseiset tulosten omistus- ja immateriaali-oikeuksia koskevat sopimusehdot on toimitettu Tekijälle ja Ohjaajalle tiedoksi ja allekirjoittamalla tämän sopimuksen he hyväksyvät ne itseään sitoviksi. Ellei toisin sovi, ei kyseisten oikeuksien luovutuksesta makseta korvauksia. Mikäli edellä mainitut sopimusehdot eivät sitä nimenomaisesti estä, opinnäytetyön tekijälle jää kuitenkin aina rinnakkaiset käyttöoikeudet opinnäytetyöhön muuteluvoimalla.	
Keksinnöt	Jos Tekijä on osallisena keksintöön, joka patentoidaan, mainitaan hänet yhtenä keksijöistä. Mahdollisesta keksintökorvauksesta sovitaan erikseen noudattaen ensisijaisesti Toimeksiantajan tai sen puuttuessa ammattikorkeakoulun keksintöohjeen linjauksia. Opinnäytetyön tai sen osan julkaiseminen tai hyödyntäminen ei saa vaarantaa sen tai sen osan suojaamista patentilla tai hyödyllisyysmallilla.	
Vastuut	Opinnäytetyön tulos toimitetaan sellaisena kuin se on. Tekijä tai ammattikorkeakoulu eivät anna tulokselle takuuta eivätkä vastaa sen soveltuvuudesta toimeksiantajan tarpeisiin. Sopijapuolet ovat vastuussa toisilleen sopimusrikkomuksen aiheuttamista välittömistä vahingoista. Vastuun syntyminen edellyttää tahallaan tai törkeällä huolimattomuudella aiheutettua sopimusrikkomusta.	
Lisäksi sovitaan		
Salassapito	Ohjaajalla ja opinnäytetyön Tekijällä on salassapitovelvollisuus työn aikana esille tulleisiin luottamuksellisiin asioihin kolmen vuoden ajan toimeksiannon päättymisestä lukien. Toimeksiantajan tulee tarkistaa, että julkaistava opinnäytetyö ei sisällä salassa pidettävää aineistoa. Tarvittaessa käytetään erillistä salassapitosopimusta.	
	Tätä sopimusta on laadittu kolme (3) samansisältöistä kappaletta, yksi (1) kullekin sopimuksen osapuolelle. Sopimus perustuu ammattikorkeakoulun hyväksymään opinnäytetyösunnitelmaan ja se astuu voimaan allekirjoitushetkellä.	
	Paikka ja päivämäärä	Allekirjoitus
Toimeksiantaja	<i>26.5.2017 Joensuu</i>	<i>Reetta</i>
Tekijä	<i>Joensuu 25.5.2017</i>	<i>Maana</i>
Karelia-amk	<i>Joensuu 16.05.2017</i>	<i>Reetta</i>

Toimeksiantosopimukset

OPINNÄYTETYÖN TOIMEKSIAOTOSOPIMUS

Tämä sopimus soveltuu käytettäväksi ainoastaan sellaisten opinnäytetöiden yhteydessä, joita ei toteuteta ammattikorkeakoulun ulkopuolisen rahoituksen hankkeessa.

Toimeksiantaja	Nimi (esim. yritys) Siun Sote - Pohjois-Karjalainen sosiaali- ja terveyspalveluyhteistyö Yhteystiedot (yhteys henkilö, puhelin, sähköposti) Reetta Jokinen, 013 330 5315, reetta.jokinen@siunsoite.fi Työn aihe		
Tekijä	Nimi Alina Kuuppanen	Opiskelijanumero 1401249	
	Katuosoit	Postinumero	Postitoimipaikka Joensuu
	Puhelin	Sähköpostiosoite	alina.kuuppanen@edu.karelia.fi
	Suoritettava tutkinto Sosionomi AMK	Ryhmätunnus	STNS14B
Karelia-amk	Yhteys henkilön nimi (Ohjaaja) Sari Johansson	Tehtävänimike lehtori	
	Toimipaikka ja osoite Tikkanne 9, 80200 Joensuu		
	Puhelin	Sähköpostiosoite	sari.johansson@karelia.fi
Toimeksiantosopimuksen ehdot			
Ohjaus	Ohjaaja valvoo työtä ammattikorkeakoulun puolesta ja antaa työn edellyttämiä ohjeita ja neuvoja. Ammattikorkeakoulu ja Ohjaaja eivät ole konsulttivastuussa työstä.		
Dokumentointi	Karelia-amk:ssa toteutetaan avointa toimintakulttuuria, mikä tarkoittaa, että myös opinnäytetöiden aineistot ja tulokset avataan soveltuvin osin erillisen ohjeistuksen mukaisesti (ml. avoin julkaiseminen). Työstä laaditaan ammattikorkeakoulun opinnäytetyön ohjeen mukainen kirjallinen raportti, joka julkaistaan sähköisessä muodossa Theseus-verkkokirjastossa tai josta toimitetaan yksi kansitettu kappale ammattikorkeakoulun kirjastoon. Työ arkistoidaan Karelia-amk:n kirjastoon sähköisessä muodossa.		
Oikeudet	Opinnäytetyön tekijänoikeudet kuuluvat tekijälle. Toimeksiantaja saa rinnakkaisen käyttöoikeuden opinnäytetyön tuloksiin. Ammattikorkeakoululla on jatkuvasti voimassa oleva oikeus hyödyntää tuloksia omassa opetuksessa ja tutkimus- ja kehittämistoiminnassaan. Sopijaosapuolilla on mahdollisuus sopia muista opinnäytetyön tuloksia koskevista oikeuksista kuitenkin niin, että tämän sopimuskohtaan nojalla ammattikorkeakoulun saamat oikeudet säilyvät voimassa.		
Keksinnöt	Jos Tekijä on osallisena keksintöön, joka patentoidaan, mainitaan hänet yhtenä keksijöistä. Mahdollisesta keksintökorvauksesta sovitaan erikseen noudattaen ensisijaisesti Toimeksiantajan tai niiden puuttessa ammattikorkeakoulun keksintöohjeen linjauksia. Opinnäytetyön tai sen osan julkaiseminen tai hyödyntäminen ei saa vaarantaa sen tai sen osan suojaamista patentilla tai hyödyllisyysmallilla.		
Vastuut	Opinnäytetyön tulos toimitetaan sellaisena kuin se on. Tekijä tai ammattikorkeakoulu eivät anna tulokselle takuuta eivätkä vastaa sen soveltuvuudesta toimeksiantajan tarpeisiin. Sopijapuolet ovat vastuussa toisilleen sopimusrikkomuksen aiheuttamista välittömistä vahingoista. Vastuun syntyminen edellyttää tahallaan tai törkeällä huolimattomuudella aiheutettua sopimusrikkomusta.		
Lisäksi sovitaan			
Salassapito	Ohjaajalla ja opinnäytetyön Tekijällä on salassapitovelvollisuus työn aikana esille tulleisiin luottamuksellisiin asioihin viiden vuoden ajan. Toimeksiantajan tulee tarkistaa, että julkaistava opinnäytetyö ei sisällä salassa pidettävää aineistoa. Tarvittaessa käytetään erillistä salassapitosopimusta.		
	Tätä sopimusta on laadittu kolme (3) saman sisältöistä kappaletta, yksi (1) kullekin sopimuksen osapuolelle. Sopimus perustuu ammattikorkeakoulun hyväksymään opinnäytetyösuunnitelmaan ja se astuu voimaan allekirjoitushetkellä.		
	Paikka ja päivämäärä	Allekirjoitus	
Toimeksiantaja	Joensuu 26.5.2017	Reetta Jokinen	
Tekijä	27.4.2017 Joensuussa	Alina Kuuppanen	
Karelia-amk	Joensuu 16.05.2017	Reetta Jokinen	

Opinnäytetyöprosessi

